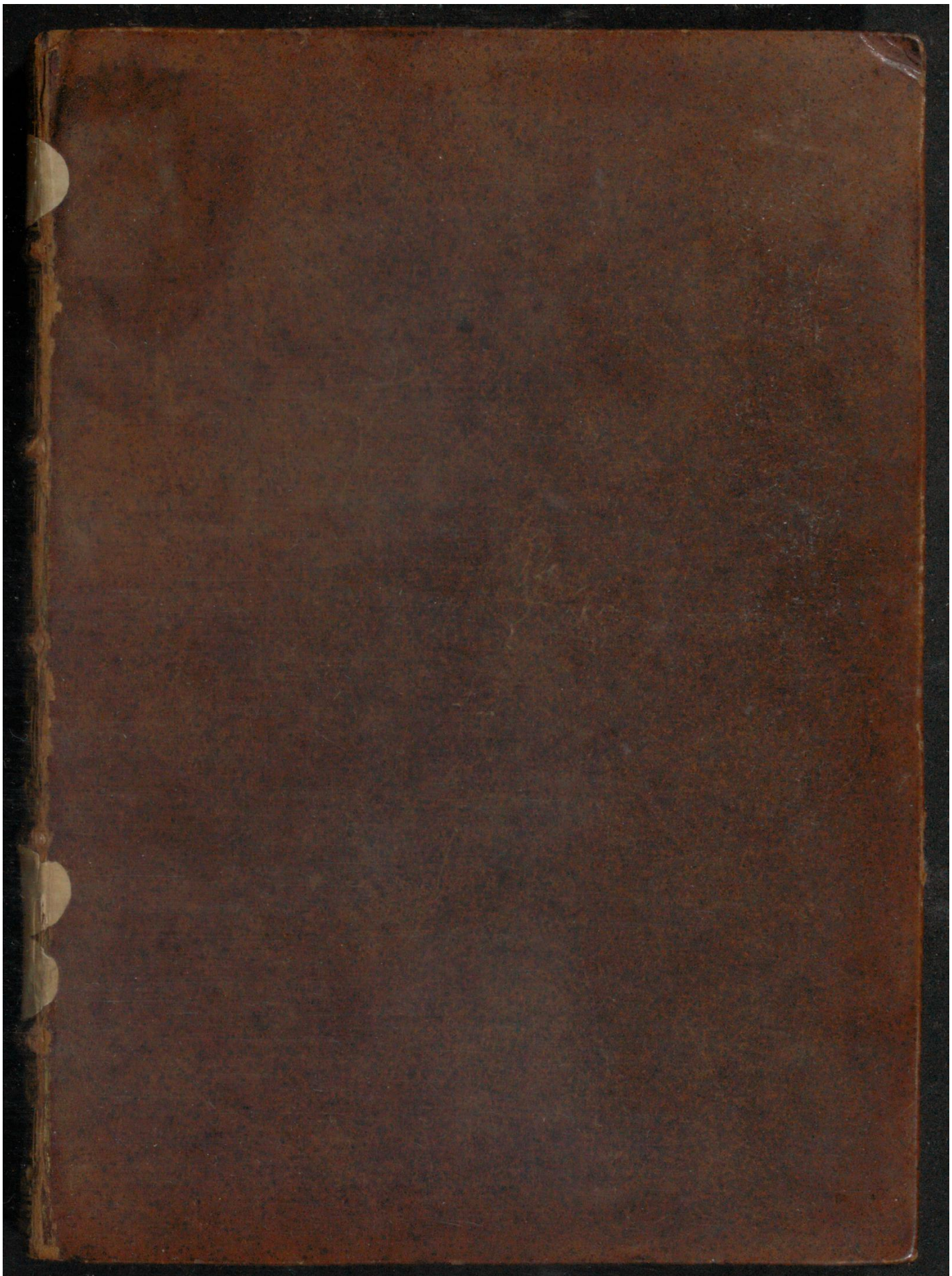

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

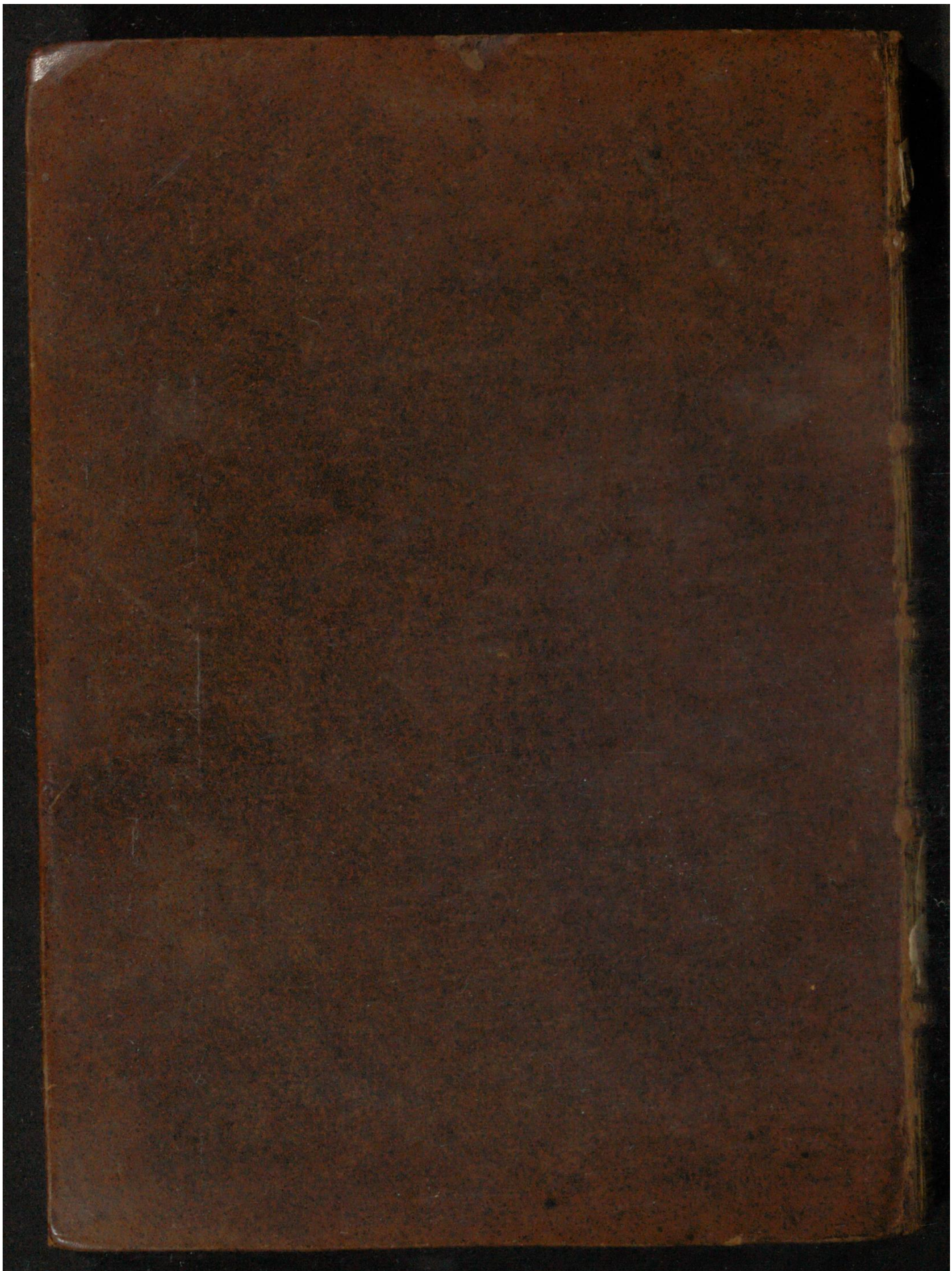

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

268
171 g 107
SW. 7528
CA 1323

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

Memorare novissima Tua, of Van de Vier uterste Zwolle (by Peter van Os) 149[illegible].
met houten plaaten

15-II-A

Het eerste blad behoort niet hier
maar is bij van Lancelot & Sandrart
te Gouda door Govaert v Gheins gedrukt
cf. Hoffman - F. Hoet Belgica &
Mensel Nederl Dl

De twee overige plaats (de eerste ontbreekt)
komen overeen met die Clarges Zwolle
Deventer en Haselt anno 1488 in het
Museum

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

Memorare novissima tua et in eternū nō peccabis

Hier bewijst ons die wise mā eñ bedudet aldus in onser talen Gedencket dijn uterste Eñ inder ewicheyt en sulstu niet sōdighen Hier of seyt sinte augustijn ald9 Meer is te scouwen alleen die on reynicheit der sōden dan alle gro otheit der sondē. Eñ wāt kēnisse ende gedenckenisse der uterster di ghen den menschē trecke vā sondē Ende houden vestinghen in goeden vercken: Daer om bider gratiē gods meen ic te segghen vter leere der heyligher schriftē welc dese uterste dinghen zijn • Als ons beschrijft sinte beruaert eñ seyt Ghedencke dijn uterste dinghē die welcke dat vier zijn Als die doot Dat oerdel Die helle Eñ die hemelsche glorie wat is vreeselijcker dan die doot . wat is veruerli ker dan dat oerdel . wat is ouerdrachliker dan die pine der hellen Eñ wat is genoechliker dan die he melsche glorie . Dit zijn die vier raden als aen enē wagē daer die zielē der saligher mēschen mede woz den gheuoert totter ewigher salicheit ende oeck so troosten dese vier den menschen te versmaden alle waerlike dinghē eñ weder te kerē tot sinen scepper Eñ want gedenckenisse deser uterster dinghē ald9 nutte eñ ozbaer is daer ōme so spreet die wijse mā Ghedencke dijn uterste dinghen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

Dat eerste vā desen vterlken dat die mēschen vā sundē trect dat is die lichamelicke doot daer bernard⁹ of spreket ald⁹ Daghelire ghedēckenisse des doots is die alrehoechste philoso phie eñ conste Eñ dese cōste sal een mēsche mit hem dzaghē waer hi vaert eñ so en sal hi niet sundighen Augustin⁹ secht oec Ghheen dinc en trect so sere van sundē als ghedēckenisse des doots. Eñ dat doet dē mēsche hē veroetmoedighē eñ alle vghāckelike din ghen versladen eñ penitencie te doen.

Jndē erstē so doet gedēckenisse des doots den mēscen hē voetmoedighē Daer augustin⁹ of spreect die mēsche bekēnē hem sterflic te wesen eñ die houer dye sal ghebzokē wordē Alle ander dinghē goet of te quaet zyn ons onseker mer die doet is ons allene seker. mer die vze des doots is ons verholē eñ onse ker eñ hi sal haeste comē eñ niet lāgher merrē Als die wyse mā spreect Kint ghedēcke dat de doot niet lāghe merrē en sal vā desen spreet oec sinte bernaer dus O onsalighe mēsce waerom en berepstu di niet in elcker vren Ghedēc di trhāts doot te wesen wāt du vā node vmmer sterue moetste Ghedēcke hoe dz dyne oghē verkerē sulle in dynē hoefde. hoe die sen nuwen in dyne lichame vlcoert sullē wordē Eñ ho dat dyn herte vā groter bitterheit eñ van grote wee ghebzoken sal wordē. wie en sal dit niet vzesen en de hē veroetmoedighē die dit ghedēct dat hi trhant t vederegnē sal rotter eerden Eñ daer en sal wesen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

gheen verkiesinghe der personē als dat vāden beghi
ne niet en heeft gheweest Daer of is gescreuē in der
conighen boec. wi moetē alle sterue eñ te niete garn
inder aerdē als waterē die nyet weder en comē Al
dus so moghen wi mercken dat die doot is dz vter
ste eñ dat leste pūcte vā alle desen dinghē daer de po
ete of spreket Die doot nemet alle dinghen Die ghe
leerde Catho eñ socrates heft hi wech ghenomē Al
so die wijse mā spreket Die gheleerde sterft als dye
ongheleerde Aldus sien wi dat cōste eñ lerighe nye
mant en bewaert vander doot. als oec die prophete
Izayas spreket. waer zijn die gheleerdē. waer zijn
die ghene die de woordē der ewen cōden weghen.
eñ die leraer der ionghē. ofte hij segghē wolde si en
zijn al hier niet noch si en leuē mer mittē anderē zijn
si ewech Oer of die poete nyet meer dā die twee en
noemet so segghe du mi elc mēsche. waer is hector
ghebleuē. waer is iulius waer is alexāder die alre
moghēste. waer is Judas machabeus eñ sampzō
die sterkste. waer is Creūs die alre rijcste. waer is
Absolon die scoenste. galiea9 die grote medicus endē
Auicenna zijn ghesellē. waer is salomon waer tul
lius. waer is die gheleerde arestotiles. waer so is
plato eñ porphirius: waer is virgilios die gheleer-
ste ōder alle de poetē. En zijn si niet alle ewech ghe
uaren als pelgrimen eñ gastē van enen daghe. voer
waer is wāt een vā hem ailē en is hier niet ghebleu-
uen. haer daghē zijn wech gegaen in ydelheit eñ ha

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

re iaren mit grooter haestichеit Als die prophete in den psalter spreet Die mēsche gaet wech als een sce me. nu is hi sterc eñ machtich zyñre leden eñ mozghē is hi siec eñ crāck ofte begrauē inder eerdē. Aldus wort ghepzoekt hoe glidende hoe broesche ende ōdu rich des menschen leuen is. Niet alleē des arme mē sches mer oeck des alre ryckstен ende machtichsten Hier of spreket die heylighe mā iob vā den houerdi menschen. Jst dat die houerdighe mensche totten hemel op climmet ende zyn hoeft die wolcken raket int laetste sal hi verlozē bliuē als in eenre vulnisse Eñ ghelyc enē dzome sal hi wech gaen eñ men en sal hē niet vinden Baruth die prophete spreect. waer zyn die princen des volcs eñ die heer scapien bouē die be sten opter eerden eñ die spelē mittē voghelē der lucht eñ die mit sorchuoldicheit smedē eñ vergaderē siluer eñ golt in welc die mēscen betrouwē. Hi zyn neder ghelcōmen totter hellē eñ ander menscen zyn in haer stede gaen staen Daer prosper of spreet. Niet haer grauē eñ segt mi wie was een here of wie was een knecht wie ryche wie arme wie sterc wie crāc wye scone wie lelic Oec secht Joānes chrisostim9. wat batet dē ghenē die in oncuyscheit eñ weelden des le uens tot indē lestē daghe bleuē. siet nu haer grauē eñ mercke of du enich lyctteytkē vindes haerre weel den. siet waer zyn nu haer costelicke cledinghe ende grote eyerheit. waer is dat naeuolch der scarē ende die grote oueruloedicheit. waer is die onmanierde

boerte ẽ̄ onghetemde vrolicheit. waer is dit alle he
ne gheuaré ẽ̄ waer zȳn si Hercke nu vā allen dese
nerstelic ẽ̄ fredet voert tot haerder alre grauē ende
siet daer stof ẽ̄ stinckende wormē ẽ̄ ghedēke dat
dat een eynde der lichaemē is hoe wel dat si dit leuē
ouercomē zȳn in weeldē in rȳcheidē in ontsyschey-
de of in reynicheit of in arbeide Oec seyt Bernaer-
dus Segt mi o mensce waer zȳn die liefhebbers de-
ser werelt die voer luttel tȳts mit ons waren Siet
en is vā hem ghebleuē dā assche ẽ̄ stinckende wor-
men. dēcke wat si gheweest hebbē wāt si warē mē
schen als du gheweest biste. si aten ẽ̄ si drōcken ẽ̄
in weeldē leyden si haer daghē Ẽ̄ in in een oghen-
blic clōmen si neder ter helle. Hier wort haer vleysce
ghegeuē den wormen ẽ̄ ghinder haer siele dē vuere
totter rȳt toe dat haer onsalige siele wedē tottē licha
me comen sal ẽ̄ dan tegader ghesant sullen wordē
totten ewighē vuere Op dat si dā ghesellē moghen
wesen inder pynē die voer ghesellē warē inden sun-
den. wat helpet dā die grote rȳcheit ende die groete
moghentheit ẽ̄ die grote blȳscap die dā alle vā hem
ghenomē sullen zȳn ẽ̄ comen dan in die alremeeste
tormenten ẽ̄ droefenissen wāt alle dat desen is ghe
schiet dz mach di gheschien want du biste een mēsce
vāder erdē als si warē. vāder erden leeftu totter er
den sultu weder gaen Vā desen die also vleysselike
leuen ende die doot die hem soe nae bi is met en vre-
sen so spreet die heilige leraer bernardꝰ O ghi onsa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

lucke onsalighen welcke die droefheydē des onsali-
ghen leuens verleyden eñ om die corte vroechdē des
droeflikē leuens altehāt eñ onuerstenlic neder vallē
sult totter hellen Als dye prophete secht inden psal
ter Die doot sal comen op dese eñ leuende sullē si ne-
der climen inder hellen Do mochtē dese onsalighen
spreken Die droefheidē des doots hebbē os ōme be
uanghen eñ die vrese der hellē hebbē ons gheuōden
Lieue vrient wat dūct v vā den rycken eñ machtigē
mēschen deser werelt En sterue si nyet als die ā̄der
voerwaer ia als die wijse mā spreket Alle mēschen
is een ghemene inghanck tot desen ende oec een vut
ghanc Oec secht Job vā desen Die ene mēsce sterft
stere in rycheidē eñ in weeldē. zyn lichaem is vol vet
heidē. sine benē zyn vol vochticheidē eñ vol moz hs
Die ā̄der sterft in bitterheidē zynre zielē sonder alle
rycheyden Eñ nochtā wordē si ghelyc in der erden
ghewozpē endē vandē wormē verteert Vā desen is
ghescreuē in die bybel Syn glori en is niet dā woz-
men eñ onreynicheit hudē wort si seer gheert ende
mozghē so en salmēse niet vindē . Hier vā soe hebbē
wi een exēpel an den vutnemēden prince eñ grotē co
nic alexander die mit machte hē alle die werelt ōder
danich maecte so dat hi alleen een heer al der werelt
eñ een conic der conighen ghhetē was . Hier wat
grootheit is hē ghebleuen. wāt hi moste dē gheme-
nen doot mitten anderen menschen sterue . Eñ doe
so mocht alexander sprekē als Job secht Ic bin be

roeke vā mijnre cronē eñ dye glorie is ghenomē van minē hoefde Eñ ick bin oec seer haestelic aedergheworpen eñ verdoruē altemael. wāt zijn regnaci en duerde niet langher dan xij. iaer also als een poete scriuet eñ hi en behielt niet meer dā een graf nauwelic acht voete lanc. Nu siet hoe dye conighen ende princen steruen eñ veruarē als en droem. Oh ē mach se soeckē mer si en zijn hier niet. nochtās wanē vele mēschen langhe te leuē eñ seer sātsem vā hene te scheyden Niet also ghi dwase mēscen mer alsoe die prophete indē psalter spreect Ghi sult alle sterue als mēschē eñ sult vallē ghelijc een vāden pūcen Als die prophete scrijft Die doot delighet alle dinc. alle die saligheiden deser werlt wordē bescotē eñ gheeyndet mitter doot wāt ist datmē spreect vā abrahās gheloue. vā die goedertierēheit ioseps vā die caritaten moyses van die sterckeit sampsonis. vā die mine venus vā die saftmoedicheit dauids. vāden miraculē helizeus van die rijcheiden eñ wijscheidē salomonis. vā dye sconheit absolons Alsoes so is dat eynde der historien hi is doot Eñ aldus so ist opēbaer dat schoenheyt ghesachte seden wijscheyt ende tijtlijcke ere dē mēschen nyet en bewaret vā desen valle des doots Also als yzayas die prophete spreect Alle vleysche is als hoy eñ alle sine glorie als een bloeme des ackers. Voerwaer dat volck is hoy. dat hoy is verdorret ende die bloeme is gheuallen mer dat woort des heren bliuet ewelick Ende hier of spreect sinte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

bernardus . waer of mach hē die mēlche vhouerdi
ghen welcs ontfanghenenisse sunde was . welcs
gheboorte pyne eñ verdriet was . welcs leuē armo
de eñ droefheit is ¶ Eñ van node ūmer sterven moet
Dencket hier an lieue vrient endē besiet dijn beghine
dijn middel eñ dijne eynde ¶ Eñ in allen desen snitstu
vinden grote saken di te voetmoedighē . wat denc-
stu wat sprecstu . wien wilstu di seluē maeckē ende
en bistu niet stof eñ eerde ¶ Die wijse mā secht
Dat stof sal weder kerē totter eerdē daer dat of ge-
comē is Ja in die alre onderste eñ stinckende aerde
eñ vol vā wormen als iob secht Ick seide der ontey
nicheit du bisse mijn vader eñ tottē wormen du bist
mijn moeder eñ mijn suster . Hier of so secht ende ū
maent ons meister Alanꝰ aldus . O mēlche weest
gedachtich dattu stubbe werden sulste eñ spijse der
wormen als du sulste legghen in die stickende eerde
¶ Nyemāt en sal di beghērē meer te sien wāt dy
ne vleysche sal di ōtgaen eñ vele stinckender werdē
dā enich stinckende hōt ¶ Als sinte bernardꝰ seyt .
wat is stinckender dā die dode mēlche . wat is ver
vaerlijcker an te sien dā die ghene de bequame was
in sine leuē te omhelsen dat die alsoe gruwelic wort
na der doot an te sieu . O ewighe god mit wat eyn
de wort dat mēscelijcke leuē beslotē . ¶ Men le
set dat indē hof vā romen voermaels een ghewoen
te plach te wesen dat so wānneer een nyeuwe paeus
erste gherozē was so was daer een mā endē brochte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

voer hem een stuc werts ofte vlas eñ brãde dz voer hẽ eñ seide Aldus vergaet die blisscap der werelt Eñ Jsidorus secht oec aldus dattet ene ghewoente te wesen plach optẽ erstẽ dach als een keiser van constantinopolẽ ghecroent was als hi in zijnre messer erẽ was so quã tot hẽ een steenhouwer eñ brachte mit hẽ drie ofte vier manierẽ van stenẽ eñ hiete hem kiesen van welcke steen dat hi zijn graf wolde ghemaect hebbẽ Oec so leestmẽ vãden heylighẽ mã Johãnes elimosinari9 die patriarche was tot alexandrien dat hi zijn graf dede maeckẽ mer hi en liet zijn graf niet volmaecken Eñ hi hadr also gheordiniert dat altoes indẽ meestẽ hoechtidẽ als hij i groter erẽ was so quã een tot hẽ eñ seyde Here dijn graf en is niet volmaect ghebiede dat te volmaeckẽ want du en wetste niet wãneer die doot comẽ sal Eñ warz õme ghelschiedẽ dese dinghẽ mitten keyser eñ mittẽ patriarchen die alle vutghenomẽ menschen waren van machte eñ van groter weerdicheit anders dan dat si hem seluen kennen solden sterflic te wesen eñ in oetmoedicheit te bliuẽ Die wise mã seit Alle dinghen die vãder eerdẽ zijn die sullẽ totter eerdẽ gaen Eñ indẽ ghetale zijn alle mẽschen Die prophete hiet dẽ mẽsce driewerf erde. vã die erde is hij ghescapen in die eerde is sine wãderighe eñ ten laetstẽ gaet hij weder ter erden Die erde begheret hij i dat nederste der erdẽ wãdert hi eñ vergheet die hemelsce dinghẽ om die eerde vecht hi eñ om die eerde doeruaert hij

die lee om die eerde so wādert hi eñ lopet alle de eer
de om Eñ dicwijle in groter vrelen so arbeyt die on
salighe mēlche. nu hier eñ nu daer totter tijt toe dat
hi vander aerden ghenowē wort Ende also weder
gaet tot sine eerste moeder als totter aerdē Eñ also
mach li legghē Hiet nu gae ic dē wech alre aerden
also als ghescreuē staet inder conighen boec.

Ghedenckenisse des doots doet oeck alle ver
ghanckelijcke dinghé verslaadē ende voer
niet achtē als iheronim9 secht lichtelic ver
smadet hi alle dinck die hē altijt dencket sterklick te
wesen. want begheerlicheyt der oghē wort vsmaet
als hi dēct dat hi hier so corrtelic alle dinck begheuen
sal Begherlicheyt des vleysces wort neder gedruct
als een ouerdēcket dat zijn lichaem altehant sal we
sen een spijse der wormē Houaerdie des leuēs wert
gent dert als een ouerweghet dz die ghene die nu bo
uen dē anderen wesen wil corrtelick gheleyt sal wor
den ōder der ander voetē inder aerdē dat dz alre ne
derste element is Salomons leert ons eñ spreet aldus
wiltstu ruskelic wesen soe en beghere niet dat deser
werelt toebehoort. altoes sultstu vrede van herten
hebbē ist dattu die sorghē der werelt van di werpes
Kere van di alle dat enich goet oplet hinderē mach
welet doot der werelt eñ die werelt di. der werelt
blijscap en siet niet an. Van begheerlicheit des leuēs
scheyde di als een doot mensche. ledighe di vā allen
onleden als een die begrauē is Verslaet leuende dz

du na den doot niet en moghes hebbē Seneca seght
Gheen dinc en trect dē mēsce so seer tot vlmadinghe
alre vganckeliker dinghē als stadighe gedēckenisse
des tijtlicken leuēs eñ des onsekerē tijts Wen le-
set dat een groot gheleert man in philosophien sere
ghekeert was tot ydelheit deser werelt Eñ hi hoor
de tot enre tijt lesen vā dat langhe leuē der older va-
deren in die metten Eñ dat van elkē ghesept wort
in dat leste. hi is doot Doe wort hi denckende dat
hē oec also ghescien solde al leefde hi noch so langhe
Eñ altehāt creech hij vrese eñ berouwe zijnre sundē
eñ ghinck in der predicker oerdē eñ wort te parijs
meester in theologie eñ een mā van groter heylicheit
Hoe wel mercte dese mā die woordē des wijsen
mās die aldus spreket Of een mēsce vele iarē leeft i
blijscapen eñ in vrolicheidē so is noot dz hi ouerdēct
die langhe daghen eñ die dōcker tijt. wāt die voerle
den tijt eñ alle die dōckerheit sal berispt wordē Eñ
voerwaer in die vre des doots so wort opēbaer die
ydelheit der ydelheiden also dat alle dese dinghē idel
heit gheweest hebbē Voerwaer onse leuen ende alle
mēscen zijn ydel eñ du vrient waenste langhe te leuē
eñ dese dinghē mit vroechdē eñ weelden vele iarē te
besitten. vrent niet also mer als die prophete sprect
indē psalter Die mēsche is ghelijc ghewordē der y-
delheit sine daghen zijn wech ghegaen als een sche-
me . Aldus so sietstu dat dijne daghē cort sullē we
sen eñ dyne heerlicheit sal een ander besitten Eñ du

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

mogheste spreken. Ic waende noch vele iaré gheleuet te hebben mer die doot volghet mi na waer dat ic gae eñ huden so sal bi auōtvre mÿn leste dach wesen Aldus so gae ic sterué als lucas beschrÿft: O du dwaes in deser nacht sullen die duuelē om dyne siel comé eñ nemense vā di. eñ wies sullē wesen die dinghē die du bereyt hebste Daer ōme gāc sterué wāt die woenighe dÿns lichames sal corzelic ghebzoken wozden Eñ rekene di seluē voer doot die ūmer sterven moetste Eñ ōsmade alle dinghē die du vā node begheuē moetste als die wÿse mā secht Ic heb grote ghemaect mÿne werckē ic heb mÿn husen ghetimmert eñ mÿn wingaerdē gheplātet. houen eñ boemgaerdē ghemaect eñ bomē van alle vzuchtē eñ wateren die dat holt der bosschen vocht holdē Ic heb beseten ghesinde eñ knapen eñ maechdē eñ vele beestē ic vergaderde mÿn siluer eñ golt herscapie eñ lātscapen eñ costele vaten wÿn vut te dzicken Eñ ic bin ouerghegaen in rÿcheidē alle die voer mi warē in iherusalem. grote wÿsheit was mit mi Eñ so wat dz mÿne oghē begheerdé en verboot ic hē niet eñ hēghe de mÿnre hertē te ghebzuken alle weeldē eñ lustichei den in alle dat ic bereit hadde Eñ doe ic mi ōme keerden tot die dinghē die ic mit arbeyde vergadert had so en vant ic daer niet in dan ydelheyt eñ bitterheyt mÿnre sielen eñ sach dat daer niet op bliuē en mocht te Eñ aldz veruarē alle dinghē als een scheme. Daer ons Bernardus of secht. waeer toe vergadert ye-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

mant ſchat inder eerdē wat altehant eñ londer ver-
trecken ſo gaet dat ewech dat daer verſamet is eñ
oeck mede die dat verſamede . O) er du vrient wat
vruchten wilſtu nu verwachtē inder werelt. wies
vruchte die ewighe valle is endē dat eynde die doot
Gaue god dat du ſmaeckes eñ verſtondes endē dye
vuterſte dinghē voerſaghes Als een leraer beſchrijft
die glorie der werelt is bedriechlic eñ verleidende eñ
alle haer liefhebbers wordē doer haer bedroghē en-
de dat ghene dat ſi ons toent ofte beloeft dat ſal te
nyete gaen als water dat wech lopet ende dat nict
weder cōme en comet .

NV ſo moechdi merckē hoe dat ghedēckenis
ſe des doots doet dē menſche penitencie an
nemen Dat welc ōs bewesen is bi dē pro-
phete Jonas Eñ bi dz volc vā Nyniuē dye vā gode
ghedreighet waren te ſteruen eñ te vergaen die alle
grote penitencie deden daer ſi mede onthoudē wor
den Joānes baptiſta leert dē menſche penitēcie doen
eñ ſeide Doet waerdighe vruchtē der penitencīē die
bijle is gheſet an die wortel des boems . Dat al een
dreighen des doots is Hier of ſprect Ambroſius . we
mi of ic mijn ſundē niet en beſcreye . we mi of ic ider
nacht niet op en ſtae di here te biddē . we mi of ic mi
ne euē mēſche bedroghē heb . we mi of ic de waerheit
niet geſprokē en heb Die bile is aen die wortel ghe-
ſet . die heer is hier bi die eiſchē ſal die vruchte ons le-
uēs Job die mercte dit leuē daerō wolde hi liuer in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

scarpheit eñ in groter penitencië te leuen dā hier na groten rouwe te hebben onnuttelic eñ zōder vrucht Eñ daer om sprac hi. die cleynheyt mijnre daghē sal cortelic gheeyndet wordē daer ōme so ghehēghe mij dat ic een luttel bescreye mijnē rouwe eer dat ic gae totter doncker eerde die bedect is mit die swaerheit des dodes Augustin⁹ seit Dat leuē des mēschen is altemael cort vāder ersten iōcheit toter lesten oltheit Ofte adā noch leefde eñ hi hudē stonde wat mochte hē die langheit helpē. seker luttel of niet. wāt als een poeta scriuet. wat batet een mēsche of hij hondert wereldē ouerleefdē wāt als hi sterue moet so dunct hem dz alle die voerledē tijt als mit enē winde wech gheuarē is Oec so en solde die tijt niemant moghen heten lāghe die so ten ende ghecomē waer Sint Augustijn sept. wi zijn broesscher dan of mij van glase warē wāt alsmē glas wel ewaert so mach dat langhe dueren mer hoe datmē den mēsche bewaert hij en mach niet langhe dueren. want paul⁹ die apostel sprect Het is dē menschē belet eens te sterven He neca secht. Onse leuen is een pelgrimaedse Eñ als wi langhe ghewādert hebben so moetē wi te lesten weder comē. Ihieronim⁹ screijft dat een machtich coninc was die Herses hiete die vele wōders i die werelt ghedaen hadde. dese was op enē berch ende ouerlach een ontallic volc zijns heers ende hij wort screpende om dat hi dochte dat nyemant van alle den menschen die daer vergadert waren in dye

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

werelt ouer hõdert iaer leuen en soldẽ Warlaã segt
Des mẽschẽ leuen is ghelijc enẽ boom tot wes woz
telen sitten twe musen. een wit eñ een swart dat is
die dach eñ die nacht die die wortelẽ van onse leuen
altoes sonder opholdẽ biten eñ knaghẽ hier of segt
augustijn. wat is onse leuẽ anders dã een roke de
tehãt eyndet Die wijse mã seit Cleyn eñ mit ỏdziet
is die tijt ons leuens Dã niet zijn wi ghebozẽ eñ nae
sullẽ wi wozdẽ of wi niet ghe weest en haddẽ Oeck
secht die verduldighe Job Dijn daghẽ hebbẽ snelre
ghewest dã een loper eñ als een scip zijn ũ hene ghe
uaren Ende als een aetse die nae ũne spise vlieghet
god ghedẽcke mijns wãt mijn leuẽ is een wint Eñ
dat ghesichte der mẽschen en sal mi niet beschouwẽ eñ
mijne oghẽ en sullẽ niet weder comẽ oort te sien se
uet hoe cleyne hoe corte eñ hoe onghestadich eñ hoe
glidẽde dat õse leuẽ is Als die wijse mã scrijft Dat
ghetal der daghen der mẽschen warẽ voermaels al
te veel hõdert iaren mer dit ghetal is seer verminret
bi voerghãck der tijt Als Dauid indẽ psalter secht
Die daghen onser iarẽ zijn tseuentich iaer Eñ ist dz
du ider sterckheit duerẽ moghes tachtich iaer. voert
meer so is onse leuẽ arbeyt eñ dzorseniste. mer wat
is die tijt vã tachtich oft van hõdert iaren die de mẽ
schen leuen mach. is dat een grote tijt. is dat voer ve
le iarẽ te rekenẽ. en trouwẽ neent Dijer na der ewic
heit ist billicker een oghenblic dã een tijt te noemen
wãt dulẽt iaer voz gods anschijn zijn als een dach

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

van ghisteren die ghelede is en haestelic wech ghic als een scheme • Niet allene en is te weghe die cort heyt des leuens mer oec die grote onsekerheit. wat als een mensche alre vredelichste meent te wesen so co. met dicwijle die doot haestelic en onuersienlic op he als een dief en die dief sal bi auonture hude come En hier of secht die prophete Izayas Bereyt en bescic ke dijn huus wat du sulste steruen en niet leuen Oec sept Seneca dat wi dagelix steruen wat daghelics so wort onse leue een deel ofghedaen En wat is da onse leue dan een loop of een toeghack totter doot. En daer om ist gelijc een vuerwerc dat alle sine gra den omelopet tot dattet comet tot sine sekere pucte En da vallet dat neder onuoersienlic op dye schelle en dwinghetse dat si ghelupt gheue Alsus ist mit onse leue dat glidet en lopet tot sinen sekere puncte dat is tot sine ende dat he va gode de vader gheset is daer niemant ouer en mach mer dat moet umer neder vallen Daer ome waecke en wachte wijselic den valle dijns leuens wat dijn vuerwerc en heuet niet vele graden te gaen wat in dat middel va onse leuen so zijn wi sinde doot Als een leraer spreet. dat eynde comet altehat. siet dat eynde comet wat dye doot is dat eynde Hier of seit bernardus Als ic dec ke dat ic bin assche en dat eynde so na is so worde ic va vresen colt als assche Gregorij Die mesce is seer sorchuoldich en nerstich tot goede werche de dicwi le ouerdect dat eynde zijns leues Daer o goed vriet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

ſette di okte hudē eñ elcke dach die leſte dach dȳns le
uens weſen ſolde Eñ wāt dit aldꝰ onſeker ſtaet ho
mach dā enich mēſce die zȳne ſinnē machtich is eñ
die ouerdēct dat ōſe daghē weth gaen als een roke
eñ dat die mēſce ghebozē vāden wȳne ſo cozte tȳt le
uet eñ dat hi vutgaet als een bloeme eñ vdozret endē
vergaet als een ſcheme eñ dat eynde ūmer cozteliᵹk
comē ſal. hē laten vleidē vāden vpāt of van zȳn ey-
ghen vleyſche of vāder werelt dat hi verſumet peni
tencie te doen in deſer cozter tȳt dat billix een oghē-
blicke heten mocht dan een tȳt Voerwaer nyemāt
en verſumet dat dan die van ſine eyghen quaethept
altemael verblint is Och hoe grote pynē ſullē comē
van deſen verſume Als paulꝰ ſeyt Hoe ſullē wi ōr-
ulien of wi die grote ſalicheit verſumē Hier of ſecht
Effrem Alreliefſte vriendē iſt dat wi verſumē deſe
cozte tȳt wi en ſullē gheen onſcult hebbē te tonē voz
onſe ſundē . Daer ōme en wilt niet verſumē op dat
ghi naemaels niet en crighet ewighē rouwe ōnutte
eñ ſonder vzuchte Daerom en traghet niet mer mit
grooter haeſten lopet op dat ghȳ ten eynde mitten
dwalen ionckruwen niet en wozt buten ghēſloten.
Daer matheus euangeliſta of ſcrȳft Hiet die bzu-
degom comet eñ die berept warē ghinghē mit hem
in totter bzuloftē eñ die doze is ghēſlotē Hier ſo ſeyt
gregoziꝰ Och of die hertē der mēſcē ſmakē mochtē
ho grote dinghē dz dit woozt in heeft Hiet die bzu-
degom comet Eñ hoe veel ſoetichеidē dit woozt in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

heeft Ende si ghinghē mit hem in totter bruloftē. Ende hoe vele bitterheit dattet in heft Die doze is ghesloten Verstōden wi dit wi soldē lopē mit groter haestcheit tot penitencie Ende wi en soldē dese bequame tijt alde onnuttelic niet verliesen Daer of seyt iohānes in Apocal O mēsce dēcke waer du of gheualle biste eñ doet penitēcie. Lchen leest dat ghesciede bi clatēdael dat een heilich mā in sine ghebede was eñ hoorde een stēme seer iamerlic kermē eñ suchten Ende als hi vraechde doe ātwoorde die ander Ick bin een siel des verdoemdē mēsceen eñ beschrepe mijn verdoemenisse Do vraechde hi wat pyne dz meest quelde die verdoemde mēsceen Doe sprack die siele Die grote rouwe eñ droefenisse vā die vlozen tijt dye hē vander ghenadē godes verleent was binnē welcke tijt si i entre vre seer haestelic mocht penitēcie ghedaen hebbē diese gheurijet hadde vāder helscer pynē Hier of seyt Hugo de srō victore Dat gaet bouē alle pynē der hellē. god niet te sien. eñ dat goet te derue dat in onse machte stont te behoudē. Daer om laet ōs nu goet doen soe langhe als wi die tijt hebbē op dz wij hier nae niet en seggē mit grotē rouwe als ieremias spraet Die somer is gheledē eñ die orst is ghecyndet eñ wi en zijn niet salich ghewordē. Hier of vmaent ons die goede efrem eñ seit O mijn alreliefste vrien den ic bid v oetmoedelic waert in deser corter tijt ar beide i deser elstcer vren die vesperijt ghenaect Ende die vader des huysghesinnes de sal comen mit vele

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

glozië eñ louë ele na sine werckë Aldus ist openba-
re bi vele exempelë dat ghedëckenisse des doots leyt
dë menschе tot penitencien ¶ Ich en leest vã een rid
der die seer quaet eñ verkeert was die gheen penitë
cie doen noch annemë en wolde vãden paeus alexã
der die hi hem belette Eñ ten laetsten ghaf hem die
paeus een vingherlinc te draghen an sinen vingher
voer sine penitencie Eñ wãneer hy dat vingherlinc
ansaghe dat hi dã dencken solde op sinë doot Ende
doe hy dat een wyle ghedaen had soe quã hi weder
tottë paeus eñ seide dat hi waer berept alle peniten
ci te doen die hi hë setten wolde Ten laetstë belette
hë zyn biechter dat hi dz also voghede mit sinen die-
naer dat hi hë altoes mit sine eerste ghericht ter ta
felen brenghen solde een ofghehouwë dozrë stor eñ
segghë tot hë Here laet di ghedenckë dattu sterven
moetste eñ du en weetste niet wãneer waer oft hoe
Doe hi dit een tyt aldz ghoedë hadde soe creech hy
verdziet hier in dat hi sine spise mit onghenoechten
nam eñ ghinc weder tot sinë biechter eñ seide dz hy
wolde doen alle penitëci die hi meende dat hë nutte
waer ghedaen ¶ Aldus so wordë wi gheleert dat
ghedëckenisse des doots doet dë mënschе hë voetmo
ghen eñ alle verghãckelike dinghë te verslmadë endë
penitencie an te nemen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

Slaet uwe inwendighe oghen eñ ghedachtē op dat vuterſte ordel ōme dat vut alſulke alrebitterſte ouerdenckinghe v bitter ſal moghē ſmaeckē alle dat in die werelt ſoet ſchÿnt te weſen Denckt wat on ſprekeliker vreſe eñ anxte daer weſen ſal als die ſonne eñ die mane haer ſchÿnē ſullen laten.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

Dat anderde vā den vier vutersten
eñ laetsten dinghen dat den men-
schen vāden sundē trect is dat les-
ste eñ vterste oordel Ghedēckenis
se des ordels en trect dē mēsche nz
vāden meestē sundé alleen mer oec
vāden cleynē eñ alreminstē Alsmē
leest inden vaderboeck Dat een olt vader sach enen
ionghen lichtelic eñ seer lachē eñ hi seide hē Voer he
mel eñ erde sullē wi moetē redene gheuē vā alle on-
se leuē endē du lachste Ofte hy segghē wolde. wistu
hoe scarpe rekenighe dat wi inden oerdel sullē doen
moeten vā alle onse sundē hoe cleyn dat si oeck zyn
du en soltste niet lachē mer seer droeuich wesen endē
screyen Hier of so spreet gregorius Die blyschap de
ser tyt sal also staen dat die bitterheit des toecomē-
de ordes nūmermeer vter hertē en come Johel seyt
die mēscen sullē opstaen eñ vergaderē in dat dal vā
Josaphat: want daer sal ic sitten ende oerdelen alle
dat volc Aldus secht oec die prophete Ozeas Ghy
kinder vā ysrahel hoort dat woort des herē want
die here sal ordelen alle die woenē inder eerdē. Dit
oerdel is seer te antsien als die prophete dauid secht
inden psalter Here ick bin beuresen in dynen oerdel.
Oec so spreket die wyse mā Salomō Si sullen be-
droeft worden mit anxteliker vresen ende suchtē vā
banghicheit haers ghestes. want die tepkenē dye
si sien sullen die sullen seer anxtelic wesen Als sinte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

Lucas schrijft als si sien des menschen soen comen in den wolcken mit groter macht en̄ moghentheit soe sullē zijn tepkenē inder sonnē en̄ inder mane en̄ indē sterren en̄ inder erdē grote bedruchtheit des volcs vā verstoringhe des ghelupts vāder see en̄ der vloeden want die mēschen sullen dorre wordē van groter vre sen En̄ des is te verwachtē dat comen sal ouer alle die werelt O onsalighe mēschē ghedēcke die vreselic ke toecomste des richters en̄ des ordels wāt een se re groot gherupschē en̄ een groot onweder en̄ een v uaerlic vuer sal comē voer hē en̄ sal verbarnē in den ōmegant alle sine vyanden Gregorius spreect. wat herte des mēschen sal moghē wesen dat niet vresen en sal desen toecomēden richter daer alle ōse sundē openbaer sullen wesen en̄ ons voerghebracht sullen worden alle die dinghē die wi mit ghenoechtē ghe wracht hebben in groter vresen. Als sinte bernaert spreet Voerwaer ic vrese harde seer dz aenschijn des toecomēden richters den niet verborghē en sal we sen en̄ die niet onghewroken en sal laten En̄ wie vā ons en sal dā niet vresen als die richter comet ende voer hē brenghen sal dat anxtelike vuer dat alle dye sundighe mēschen verdelighen sal.

Dit ordel is sonderlinghe te vresen ōme drie dinghen. Dat eerste is menigherhande be sculdinghe daer die sundighe mēschen seer waerlic mede beschuldicht sullen wordē Dat ander is die scarpe redene en̄ nauwe rekenighe die vā allē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

dinghen gheſcien ſal. Dat derde is die vreſelicke ſen
tencie die van deſen richter ſo rechtelic eñ ſo wredeli
ke ghegeuē ſal wordē dat temael ſeer is te vreſen eñ
alle menſchen billix treckē ſal van ſunden.

Nu laet ōs dan ten eerſtē ſien hoe dit ordel ſon-
derlighe te vreſen is om menigherhāde beſculdighe
daer die ſundige mēſchen mede beſculdicht ſullē wor
den Dat erſte is ſine eyghen cōſcientie die hē beſcul
dighen ſal upet heymelic als nu mer openbaer voer
alle creaturē Als daniel die prophete ſecht Die here
beſittet zijn ordel eñ die boeckē zijn opgedaen eñ dat
zijn die boeckē der cōſcientiē die alle mēſchen openba
re ſullē weſen In deſen boecke is gheſcreuē die ſen-
tencie des leuēs of des doots. der ewigher ſalicheyt
of der ewigher verdoemeniſſen Als paulꝰ beſcrijft
Haer cōſciencie ſal ghetuych vā hem gheuē Eñ ghe
lijc een ghetuych der quader cōſcientiē eens onghe-
rechtighē mēſchen is in ewighe ſcande eñ verdoeme-
niſſe alſo is een goede cōſciencie eens gherichtighen
mēſchen een glorie eñ een ewige vrede. Dat daer die
ſundaren beſculdighē ſal. ſullē weſen die boſe ghee-
ſten Deſe zijn alle verraders wāt ſi raden den men
ſchen quaet te doen eñ wroeghē hem van den ſeluen
quade Als ōderwyle gheualt van enē gheſelle eens
diefs die ſinē geſelle wroeghet vander diefter die hi
mit hē dede Als ioannes ſecht in Apocalipſi Die vi
ant is ghenoemt een wroegher zynre broederē Oec
ſeit auguſtinꝰ Alle mēſchen ſullen ſtaen voer dē ghe.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

richtstoel christi Ēn die viāt sal bereit wesen voert te brenghē die woordē der verholētheit eñ sal ons te ghenwerpen in onse anschijnte alle quaet dat wi ghedaen hebbē eñ waer in dat wi misdaen hebben endē waer eñ in wat stede wi wat goets soldē ghedaen hebben eñ hi sal segghē O alre rechste richter oordelt desen mijn te wesen doer sine misdaet die dijne nz en wolde wesen doer dyne gracie Dijn is hi bi naturē eñ mijn ouermits sine onsalicheit. di was hi onghehoorsaem eñ mi is hi gheuolcht. van di heeft hij ont fanghen dat cleet der ewicheit. eñ van mi desen besmitten rock den hi aen heeft Dijn cleet heeft hi verworpen vā hem eñ mit mijn besmitte cleet is hi hier gecomē Daer om o alre rechtuaerdichste richter oordele desen mijn te wesen eñ ewelic verdoemt te zijn

¶ Dat derde dat dē sundighē menssce beschuldigē sal sullen wesen die enghelē eñ die heilige gheest Het is gheloeflic dat die ghene dye dē enghelē die zielē bevolen heeft te bewaren dat hi se weder van hem eyschen sal eñ oeck rekeninghe vā dier bewaringe sal willen hebben Ēn want die engelen niet lieghen en sullen noch oec ghene vreemde sundē op hē nemē en sullē mer si moetē segghen dat si gheen schult en hebben mer die mēsce die hē niet gelouen noch ghehoorsaem wesen en woldē . ¶ Dat vierde dat den sundaren beschuldighen sal sullen wesen die creaturē Jc segghe di alle eñ elc sonderlinghe wāt om dat hi dē scepper vertoornde so wort hi ghehatet van alle der

werelt Als Job seyt Die hemelē sullen openbaren
die boescheit der sondaren eñ die erde sal tghē hem
opstaen Oec seit Joānes guldemōt Jndē daghe en
sal niet wesen dat wi ātwoorden moghē daer die he
mel eñ die erde die zōne eñ die mane tghēs ons op
staen sullē in een tuych onser sundē Eñ niet allēē en
sullen die creaturē de sundarē beschuldighē mer sī sul
len harē scepper op haer wreken Als die wijse man
seyt Die creatuer sal gewapēt wesen tot wrake op
die vyāden eñ mit hē sal vechtē alle die ōmegāc der
eerdē tghēs die onsinnighe dat zijn die sundaren •
¶ Dat vijfte dat den sundarē beschuldigē sal sullen
wesen die arme mēschen die onrecht eñ ghewelt ghe
leden hebben vā anderē mēschen. dese sullē hē beclagē
van dat onrecht eñ van dat grote ghewelt Dan so
sal waer worde dat woort des prophetē indē psal-
ter Jc bekēne dat die here sal doen oordel onmachti-
ghen eñ wrake dē armen want die ghene die ouer-
siet die helle die daer sittet bouē die chozen cherubin
eñ seraphin. die daer wandert bouen dē vederē der
winden veruaerlic indē raet bouē de kinder der mē
schen die sal dā oordelē die sake der armen als sī sullē
staen mit groter stātastricheit tghēs die ghene dye
se beureset ende beanxtet hebben Ende dā so sal die
vader daer wesen ende die rechter der wedu wen en
de wesen sal daer wreken alle dinghen. mer die ver
duldicheit der armer mēschen en sal ten eynde niet ū
varen. Oeck sullen die ondersatē beschuldighen haer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

quade eñ verlumende prelaten die haer ouerſtē zÿn
Daer bernardus aldus of ſpreket O veruaerlÿcke
god bouē die kinder der mēſchen dā ſullē die onſali-
ghen beghinen den berghē te segghē Vallet op ons
eñ ghi houelē bedect ons Hi ſullē ſtaen voer dē rich
ſtoel criſti Eñ daer ſal ghehoort worden een ſware
claghe des volcs eñ een ſcarpe beſculdinghe van dē
welcken goedē ſi gheleeft hebbē mer hare ſundē niet
of en deden. den welckē ſi warē blinde leydſlude eñ
bedriechlike middelaers. Dat ſeste dat dē ſundi-
ghen mēſche berispē ſal is ſine eyghen boeſchen Al-
ſo iheremias ſecht Dyn quaetheit ſal di beſculdigē
eñ dyn afkerē ſal di berispen wāt die ſundē der mē-
ſchen ſullen ghebōden weſen an harē hals Eñ ghe
lyc als een diet die ſine diefte an ſinē hals ghebōdē
is hē wroeghet alſo ſullē die ſundē die onſalige mē-
ſchen beſculdighen Als die wÿſe mā ſeyt. Die boſe
mēſce ſal gheuāghen wordē van ſine eyghen quaet-
heit eñ mitten banden zÿnre ſundē ſo ſal een yghelic
ghebōden wordē Als die prophete ſeit Die banden
der ſundē hebbē mi ōmebeuāghen mit welckē ban
den die boſe mēſchen ſullē ghetoghē wordē tot dye
verdoemeniſſe Dā ſullē die ſundighe mēſcen vallen
in dat nette des vyārs Eñ die ſtrickē die hi heymeli
ke ghelet hadde ſullē ſe vanghen. Men leeſt vā enē
eghel als hi comet in enē bomgaert dat hi hem ſelvē
ſeluē alſo ladet mit appelē eñ ſteectſe aen ſine bozſe
len eñ als die hofmā comet eñ hi alſoe nyet ōtulien

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

en can eñ wort gheuāghen Also salt ghescheen den sundighē menssce indē dage des ordels die mit velen sundē belast is Als die prophete indē psalter spreect Die here sal bekent wordē inden ordel eñ die sundighe mēsce sal gheuāghen worden in die werckē zyñ re handē Als bernardus spreect. dan sullē die wercken des onsaligen mēsces tegader sprekē aldus Du hebste ōs ghewrocht wi zyn dyn werckē wi en sullen niet van di scheidē mer mit di gaen totten ordel. Hier of seit Ezechiel Also die gerechticheit ōs recht uaerdigē mēsces sal wesen op hē also sal die onghe rechticheit wesen op hē Oec sept die prophete inden psalter Hoort dese dinghē ghy alle volckē. ōnermt in uwe horē ghy alle die die werelt bewoent. waer om sal ic vresen in den quadē dage. dat is indē dage des ordels die niet alleen quaet en sal wesen mer al te seer strēghe ouer dē sundigē mēsche Daer hi hem seluē op ātwort aldus Daer om sal ic vresen want die boesheit myns nederualles sal mi ombeuāghē Dat seuende eñ dat leste dat die sundighe men schen beseuldighē sal zyn die tormēten eñ instrumen ten der passien ons heren iesu cristi eñ christus selue als ieronimus secht Dat cruce christi sal vechten te ghens di Cristus ouermits sine wōden sal disputi ren teghēs di Sine lyctepkē der wōden sullē sprekē teghen di eñ die naghelē christi sullen claghē ouer di Daer of spreket augustin? Daer om sal licht die he re die lyctepckenē beholdē hebben in sine licham op

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

dat hi inden oerdel die sundige mēscen belasteren ende verwīne eñ spreken mach aldus Siet hier den mensche die ghi crucedē Siet hier dē mensche in den ghȳ niet ghelouen en wolt Siet die wōden die ghi ghesteken hebt Siet die līde die ghi angheuochten hebt Die doer uwē wille opgedaen is eñ ghȳ en woldet daer niet ingaen Dan sal ōse here spreken tottē sundighen mēsche Ic sal openbarē in dyne anschȳn dyne grote scaemte eñ sal tonē den volcke dyn naecheide eñ den conincrȳcken dȳn onmēschelicheit Oec soe spreet Ozeas Ic sal ōtdecken dȳn dwaelscheit voer den oghen dȳnre liefhebbers eñ gheen man en sal di verlossen vā mȳnre hant Och hoe wātroestich endē bedroeft sullē dan wesen die onsalige sundarē. Als Joānes spreet in Apocalipsi Alle oghe sal dan den sundaer sien eñ alle geslachtē der eerden sullē screyē op hem Dan sal die sundige mēsce sine ōdoemenisse sien eñ sal stinckende wordē van toorne eñ briesche mit sine tanden.

Dat anderde waer om dat dit oerdel seer te vresen is dat is die scarpe rekenighe de wȳ vā allen dinghen sullen moetē doen Als lucas beschrȳft Gheeft reden eñ rekenighe van dine rētmeisterscap du en sultste niet meer rentmeyster wesen Nieue vrient waert dattu rekenighe doen soltste voer enē wereltlȳckē here die wȳs gherechtich endē strēghe waer van vele goets du soltste seer sorchfoldich wesen om goede rekeninghe te doen Daer om

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

so weest sorchfoldich eñ beureest om goede rekenin
ghe te doen vā alle misdaden eñ versumenissen voer
gode eñ den engelen eñ alle heilighen Niet alleen vā
groten sundē mer oec mede vāden alreminsten Als
zacharias die prophete secht Die here mijn god sal
comen eñ alle heiligen mit hē tottē ghemenen oedele
dat wesen sal openbaer eñ niet heymelic Eñ daerō
ist te meer te vresen Eñ dan moetē wij menigherhā
de redene gheuē Inden eerstē van ōse siele die ōs vā
gode ōsen here verleent is Gelijc ofte een machtich
coninc zijn lieue dochter die hij een coniginne in sinē
rijcke meende te maecken beuolen hodō een vā sine
onderlaten die se qualic bewaerde so ist te gheuoe-
len dat die coninc scarpe rekenighe eyscen solde van
deser bewaringhe ende versumenisse . wat sal dan
doen die conic der hemelē van den ghenen die hi zijn
vutuerrozen dochter beuolen heeft die hij gheweent
hadde te verheffen totter conicliker waerdichept in
den hemel ofte si qualick verwaert is ofte versumet
voerwaer scarpe rekeninghe sal hi daer of eyschen.
Hier of spreket die honichuloeyende leraer Bernar
dus Alle die werelt en mach niet gheliic worden in
waerdichept van eenre sielen . Daer of in die Bibel
gheschreuen staet Sorchfoudelijcker beware di endō
dyn siele Oeck so seit die heilighe man sinte bernar-
dus . waer ōme versiersti dijn lichaem mit seer cos
telijcke ende vutwendighe dinghen dat binnen kor-
tel dagē vādē wormē ōteert sal worde inden graue

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

Ende dijn ziel en roeckt u nu niet te verlieren met goe-
de wercken die du gode ende den engelen presenteren
moetste inden oordel Wer nu verlumē dye kinder der
mēscen alle sorchuoldicheit haerre zielen ende mit alle
begheerten ende naerstcheit besorghē si hare lichamē
Ende te sundighē en ontsien si niet mer ghepinicht te
worden . Wer du alrelieckste en wilt dat onwaerde
niet setten voer dat waertste . Dat lichaem is ghe-
maect om der zielen wille mer nyet die ziele ōme dat
lichame Endē wie dat die ziele bewaert al woert dat
lichaem verlumet mitten bewaren der zielen sal hij
se beyde beholden Endē soe wie die ziele verlumet al
woert dat lichaem wel bewaeret. mit die verlume-
nisse der zielen sal hi se beyde doden ende verlesen Ende
daer om wiltstu dijn ziele salich makē ende daer goedē
rekeninghe of doen dē here so leertse mit godlijcker
cōsten ende doechden Als plato seyt . Daer toe is die
ziele gheuoeghet totten lichame dat si winnen sal in
doechden ende in cōsten Ende ist dz si mit grotē ghewi-
ne comet so sal si ōtfanghē woordē van haren schep
per Anders so sal si gheseynt worden totter hellen
Ten anderdē male moetē wi redene gheuen van
ōse lichaem dat ghelijc is eenre boech die ōs vā go-
de gheleent ende beuolen is Als bernardꝰ spreet Een
goet casteel bewaert hi die zijn lichā bewaert . Van
desen boech sullē wi redē gheuē of die viāt des herē
als weeldē des vleisces daer ontfanghē zijn Ende die
here ende sine vriendē als goedē werckē daez vut ōdze-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

nen zÿn Eñ van dier ontrouwe soe sal scarpe reke-
ninghe gheeysset wordē Oeck so is onse lichaem be
uolen als een beest te arbeiden nae onser gheuoech-
Van welckē beeste wi dierhāde rekenighe gheuen
moetē Als die wÿse mā secht Van zÿnre spisen vā
die gheysselē vanden bordē Also so ist als een esele
den wi sculdich zÿn voetsel der naturē nae der out-
heit Die gheysselē der disciplinē om dat te dwinghen
van verkeertheit eñ onwaerde Eñ die last der goe-
der wercken eñ penitencie . Eerste so sal ons gheey
schet wordē hoe wi dē esel betamelic eñ redelic ghe-
uoedet hebbē niet te oueruloedelic of niet te spaerlic
Als die wÿse man secht wie leckerlick voedet sinen
knecht ten eynde sal hi hē onghehoorsam vindē Eñ
ist dat wi hē te luttel gheuē so salmē ons hetē dz wi
zÿn verderuers der lichamē Hier teghē so spreet sin-
te bernardus Het zÿn āder oefenighen des lichams
indē welcken noot is dē mēsen te arbeiden als val
ten waerken eñ des gheliks die die gheestelike oefe
ninghe vorderē eñ niet en hinderē op dat si bescheide
lic eñ mit redene ghedaen wordē Oer ist dat dz on-
redelic gheschiet so wort die gheestelicke oefeninghe
ghehindert wāt den lichame wordē ghenomen dat
volbrenghē der goeder wercken Eñ den gheest sine
begherlicheit. eñ den mēsen goet exempel. eñ gode si
ne ere In allē desen is die mēse in gode sculdich eñ
wort een rouer des gheestelikē goets Hier of leert
gregorius eñ sept Dit abstinēcie des vleisces salmē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

doden die sundē mer niet dat vleysce Ēn die cōste rē dat onderscheit is elcken mēsche noot want het is dicke geschiet dat een mēsce sinē vyāt vnolchde sendē sinē medebozgher rē sinē vzient bi quadē onderscheide dode Oec sal van ōs gheyscet wozdē of wi desen esel mitter gheysscl ghesaghē rē ghedwonghen hebben vā alre verkeertheit Daer bernardꝰ of seyt Ontamelicheit der seden salmē dwinghen mitten banden der disciplinē . Ten derdē mael sal vā ons gheeyscet wozdē of wi dē esel hebbē doen arbeidē in die werckē der penitencie rē der doechdē Als augustinus secht so wert ons dit bewesen an adam doe hi vten paradise verdzeuē wozt rē dat vleisce der sunden gheleert moet wozdē totte arbeide die der weelden cōtrarie is Ēn daer om is onse lichaem gheacht een arbeydelic dyer dat ōs vlesnt is rē gheleent om werckē der penitēcien te doen Daer om goede vziēt en wilt dit beest niet ledich holdē mer hasselic wertke daer mede wāt si gheleent is rē du niet en weetste wāneer si vā di ghenomē sal wozdē Ēn vordersse aldus bi redene rē onderscheit dat die natuer ontholden wozde Dwinghetse mit die gheysscl der disciplinē dat si ghehoorsaem bliue rē dat die sundē getemmet wozdē Ēn leertse totten arbeide der penitēcien dat die ledicheit vā haer vīaghet wozde so moghelse daer of dē here ene scone rekenighe doen .

Ten dozdē moet die mēsce redene gheuē van zyn euen mēsche Ēn erste die vader van sinē kinde Als

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

paulus seyt Dat Heli leer ghepÿnt was om dat hÿ sach misdoen sine kinder eñ dat hi se niet en bestrafte vāder quaetheit Oec leert die wyse mā leert dÿn sone op dattu niet en gheldes sine misdaet . Voert so moet elc prelate redene gheuē van sine ondersatē Als onse here sprect doer dē prophete ezechiel Du sone des mēschen ic heb di ghelet als een waecker ouer dat huys vā yscrahel eñ du hoerste mÿn sermoen vā mÿnē monde dat sultstu hē bootscapē Hoort mi spreken totten bosen mēscen Du bose mēsche du sultste steruen dē doot eñ ist dattu niet en segste dē mēsche dat hi hē kere vā sine quaetheit so dat hi sterue in sine boescheit so sal ic zÿn bloet eyscen vā dÿnen handen Oec so moet een wereltlic here ofte prince reden gheuē van sine ondersatē Als ghescreuē staet in die bibel dat die here gheboot datmē die princē hanghē solde om die misdaden des volcs die ouerspul hadden ghedaen mitten dorhterē Achaabs die se hadde ghebrocht tot sacrificie der afgoden Dit zÿn die prēcen eñ prelaten daer iheremias of spreect O ghi herten screpet wenet ende roepet ende bespreydet v mit asschen want uwe daghē zÿn veruollet dat ghi ghedodet sult worden eñ sult neder vallen als costelÿke vaten Daerom zÿn voer hē die prelaten der kercken eñ die prēcen der eerdē die bouen ōder mensen gheset zÿn hoe dz sÿ haer ōdersaten regeren leren endē beschermen sullen . want die prelaten der kercken zÿn schuldich die menschen te leren ende te beschermen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

van alre scalcheit der ongheloue en der sunde Dye
princen der werelt sullē corrigierē die mildadighen
en doen hare ōdersaten rechte en gerechticheit. we
duwen en wesen en alle ōachtsame personē nersti-
lick te beschermē en nyemant mit onrechte te beswa
ren noch te bescatten. want die wise man sept Dat
alre swaerste ordel sal ghescheen dē ghenē die bouen
ander mēsen zyn Den cleynē geschiet ōtfermhertic
heit' mer de machtighē sullen scarpe pyne en sterke
tormēten liden. Ghi prelaten der kerckē en princen
vā alle der werelt tot v zyn dese woordē ghesprokē
op dat ghi leret wȳscheit en dat ghi daer nyet toe
gaet En dat ghi v ondersatē also leert regiert en be
schermet op dat ghi dat swaerste ordel daer de sterc
ste en die meeste die swaerste pyne van hebbē sullen
vrilic voer wachten moghet Ten vierden maele
moetmē redene gheuē van alle woorden en werckē
Als Athanasius secht Totten toecomste chzisti so
sullen alle mēsen opstaen mitten lichame en gheuē
redene vā hare eyghen werckē Paulus secht oec Van
node moeten alle mēschen openbaer wesen voer dē
gherichtstoel chzisti op dat een yghelic ōtfanghe voz
dat hi ghewzocht heeft het si goet ofte quaet Oeck
secht die wȳse man Alle dinghē de ghescheen die sal
die here bzenghen ten oerdel Niet alleen groete ende
swaere sundē mer oeck die in onse oghen seer cleyne
ofte niet schȳnē te wesen. wāt seer cleyn is voer ōs
een ydel woo.t nochtan so sal daer scarpe redene of

ghegeuen worden Als Job sept Here du hebste alle
mijne weghe gheholoē eñ hebste ghemeret die tredē
mijnre voetē Oec sept die selue die oghē des herē die
zijn op die weghē der mēsen Eñ hi merkte alle haer
voetgāghen om hē weder te gheuē dat si gewrocht
hebben. Heer cleyn schinet voer ōs een ydel woort
nochtan screyft die euāgelist matheus Vā elckē yde-
len woorde dat die mēsce spreket sullē si reden geuē
indē daghe des oordels. Alre cleynste is een ydel ge-
dachte Eñ hier of seit de wijse mā Daer sal gheura
ghet wordē na de gedachten der quader mēsen Eñ
die here sal ōdervindē alle onse gedachtē Als hi seit
doer dē propete Izayas Jc sal comē eñ vsamen alle
die werken eñ gedachtē om te oordelen alle mēschen
Oec seit hi doer dē prophete Johel In dē daghe soe
salic vergaderē alle dat volc in dat dal vā iosephat
eñ onderscheit maeckē van mijnē volcke eñ van mi-
ne erfnisse vā yslrahel Eñ voerwaer alle onse woor
den eñ alle onse gedachtē sullen scarpelic gheoordelt
worden Ende dan sullen alle ōse werckē openbare
wordē als of si geserruē waren i onse voorhoedē Al
so die wijse mā sept In dat eynde des mēsen wort
een ondersinghe zijnre wercken.

Een vijfte male salmē redene gheuē niet alleen
van werckē mer vā doechdē die versumet zijn Als
matheus screyft Dan sal die conic segghē den ghenē
die tot sine luchterhāt zijn Gaet vā mi ghi bose mē-
schen in dat ewige vuer dat bereyt is dē duuelē endē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

ſine engelen Ic was hongerich en ghi en ghaeft mÿ niet teten Ende voert die āder werckē der barmhertic heit als die euāgelist voert ſcriuet . Ende dit was een vāden saken waer om die rike vdoemde mēsce nyet crighen en mochte vercoelinghe van enē dropel wa- ters wāt die arme lazarus niet crighē en mocht vā den crumē zÿnre tafelen . Oec en salmē niet alleen reden gheuē vandē werckē en vanden verſume mer oeck mede vāden verlozen tÿt binnē welcke tÿt vele quaets ghewrocht is en vele goets verſumet . Als die wÿſe mā ſecht Dat ghetal der daghē en des tÿ des gaf hē die here te ghebruke tot zÿnre eren en tot zÿn ſelfs ſalicheit welcke tÿt die mēſchen ſeer cleyne achten en onnuttelic ouerbrenghē Dan welc bernar dus ſprect Niet en is coſtelicker dā die tÿt mer leyder niet en wort mire gheacht Die daghen der ſalicheyt gaen wech mer nyemāt en weet noch en merct dat huden deſe dach wech gaet en nūmermer weder en comet Oer voerwaer ghelÿc dat een haer nyet verua- rē en ſal van dynē hoefde ſo en ſal oec een momēt vander tÿt niet werchgaen daer ghene redene of ghe eyſcet en ſal worden Och hoe ſere vreeſde dit de hei lighe man anceſmus daer hi aldus tot hem ſelue of ſprac O du dozre en onnutte holt en waerdich des ewighen vuers wat ſuleſtu āt woerden in dē daghe als van di gheeyſcet ſal wordē tot een opſlach van enē aghe alle die tÿt des leuens hoe dattet van di o- uerghebrocht is Daer om ſeit die wÿſe man Bone

nemet waer dȳ tȳt Ten lesten mael moetmē
redene gheuē van elcke gaue die wi ōtfanghē hebbē
van gode. want die here en gheeft niet daer hi ghe-
ne rekeninghe of hebben en wil ende also schinet dat
meer gheleent dā ghegeuē . Het zȳn gheestelicke ga-
uen die der sielen van naturē ingheschoren zȳn Als rō
ste eñ wȳscheit Ofte lichamelike gauē als scoonheit
starcheit waerdicheit Ofte tȳtlicke gauen als mo-
ghentheit ere eñ rȳcheit . Van allen desen hebbē wȳ
exempel als die euāgelista matheus beschrȳft vandē
vȳf talenten eñ van den edelen mā die sine knechten
gaf. x. pēninghen van welcke hi alle rekenighe doen
mosten Hier of seit Job. wat sal ic doen als die here
comet ten oordel. eñ als hi mi vraghet wat sal ick hē
dan antworden Och hoe snellȳcke sal hi dan comē
eñ vraghen vā alle ōse wercken. wāt die tȳt ons vō-
lieslec is ons allen vaste bi Eñ die tȳden haestē hem
wech te gaen Als marc9 beschrȳft . waect wāt ghȳ
en weet niet wānaer die here comē sal Ofte inden a
uontstōt ofte ter middernacht ofte inden hanecrap
ofte des morghēs vroech op dat als hi comet v niet
en vindet slapende Dat ic v seg dat seg ick alle men-
schen . waect wāt ist dattu niet en waerste ic sal co
men totti als een dief endē du en weetste niet in wat
vre ic comen sal Hier om alrelickste vrient want wȳ
van alsoe velen ende menigherhande dinghen alsoe
seer haestelic ende onuoerstenlic redene sullen moetē
gheuen soe waecke ende onderscoecke di selven naest

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

telike eñ te gronde reynighe dyn cõsciencie op dz als die here comet dattu hẽ bequamelic ãtwoorden moghelste eñ voer sine oghen ghenade endẽ barmhertichheit vinden Als ons raet die wyse man eñ seit Vraghe di selven eer dat ordel comet eñ voer dat anzich te godes sulstu ghenade vinen .

Dat leste dat dat ordel seer vreselic maecken sal dat is die veruaerlike sentẽcie die vandẽ rechtuaerdighẽ richter so wredelic gheghuen sal worden Dese sentẽcie is seer veruaerlic sonderlinge om dierhande saeken Die ene is die grote onsekerheit vã deser sentencien want nyemant en weet of hem dese sentencie mede sal gaen of teghẽs Als die wyse mã seyt Het zyn gherechte ende wyse menschen eñ hare wercken zyn in die hãt gods noch kan en weten si niet of si waerdich zyn des hates of der liefden gods Oer alle dese dinghen bliuen ons onseker totter toecomẽder tyt toe. Hier of so leset men indẽ vaderboeck dat een heilich abt op zyn sterfuen lach sonder roerẽ als een dode mer mit openẽ oghen Eñ die broeders tasten hẽ an eñ spraeken Abt vader waer bistu hi ãtwoorde Ic stae voer dat aenschichte alre rechterẽ Doe leidẽ die broeders Ontsietstu di Doe sprack hi Nae myner meesterschap heb ic behoet die ghebodẽ gods mer ic bin een mẽsche ick en weet niet of myne werckẽ ontfanclic zyn voer gode. wãt anders zyn de ordelẽ gods eñ der mẽschen eñ daer om en bin ick nyet zonder vrese eer ic come voer

gode eñ alle anxte ghelede.n is Hier of seit gregozius dat dicwijle ōse gherechticheit als si geproeft wort mitter godliker gherechticheit ongherechticheyt is Eñ dicwile sincket in dat anschichte des richters dat daer blicket i die menighe des werckers Hier of seit die wijse mā Het is mēnich wech dē die mēsce dūcket gherecht te wesen mer haer eynde leydet totter doot. Cy en lesen inōē vaderboec dat een olt va der seide Die dinghē veele ic sere. dat ene is als myne siele scheyden sal vā myne lichaem Dat āder wā neer si voer dē here comē sal Dat derde is als si i dē ordel ō wachten sal die sentēcie Nu hoe vele der heyligher mēschen hebbē geweest die dat oerdel ōtfangē om die onsekerheit der sentēcien Eñ voerwaer soe is seer te ōtsien als die euāgelisten tughē Eñ dz zijn die woordē ōs heren iesu cristi Vele mēschen sullē mi seggen. heer heer en hebbē wi niet in dynē name ghe prophetiert eñ die viādē vutghewozpen eñ vele crak ten gedaen Eñ den sal hi dā seggen Nye en bekende ic v gaet van mi Eñ of die prophetē eñ die die vyan den verdziuē eñ miraculē doen inden name gods dā van gode vīaghet sullen wozden. wie mach dan al so leuē dat hi seker is eñ dit ordel niet vzesen en derf wāt niemāt reyn vā sundē is noch een kint vā enē dage Hier of seit paul? die gode een ztúcorē vat was Mit alre goeder cōscienti heb ic ghewādert bi gode tot in desen dage toe Nochtā sept op een āder stede In ghenē dinghē en weet ic mi sculdich nochtās en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

bin ic niet gherechtuaerdicht Oer leit gregozi9 Die rechtuaerdige mẽlcen vzelen in alle dat ſi doen als ſi ouerdẽcken voer hoe grotẽ richter ſi ſtaen ſullẽ Eñ wat ſal ic dan onſalichſte mẽlche ſpzeken ofte doen als ic niet goets bzenghẽ en ſal voer alſo ſtrenghen richter Dat ãder is dat vuaerlike ſtrenghe ozdel der ſentẽcien die dã ghegeuẽ ſal wozden als die richter ſpzeken ſal Gaet Daer die euãgeliſta mathe9 of ſcruuet. wãneer des mẽlcen ſone comet eñ al die enghelen mit hẽ dan ſal hi ſitten op die ſtoel zÿnre moghentheit eñ voer hẽ ſullen verſamet wozdẽ alle mẽſchen eñ hi ſalſe ſcheidẽ van een als een hierde ſcheidet die ſcapen vãden bocken Eñ hi ſal die ſcapen ſetten ter rechterhãt Dan ſal die conic legghen dẽ ghenen die tot ſine rechterſide ſullen weſen Comt ghÿ ghebenedide mÿns vaders beſit dat v bereit is van anbeghin der werlt Ic was hõgerich eñ ghi ghaeft mi teten Eñ ſo voert als die euãgeliſten beſcriuen. Eñ dan ſal hi legghen dẽ ghenen die ter luchterſide ſullẽ weſen Gaet van mi ghi vmaledide in dat ewighe vuer dat bereit is dẽ duuel eñ ſine engelen. Och hoe bequame eñ hoe ſoeten woozt wort dẽ ghenen toegheſpzokẽ Comet Eñ hoe ſcarpe eñ ho bitter eñ hoe onuerdzaechlic is dat woozt Gaet vã mi. Van deſer ſentencie ſeit bernardus Och hoe ſware ende onwillich ſal weſen dat gaen Als die conick dẽ anderen ſeyt comet Dat is dat ſcarpe ſwaert an beyden ſiden ſnidẽde dat gaen ſal vten mõde des men-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

schen godes sone Voerwaer dā sal die here slaen de eerde mit die roede zyns mōdes Ēn sal doden dē ho se menscen mitten gheeste zynre lippen Als pzapas sept Hoe anxtelic sal wesen te hozen die stēme Als augustinus seit Die tot entre stēmen cristi zyn neder gheualle te steruen wat sullē si doen tot die stēme des ozdels Als iheremias beschryft Die here sal bzie schen vāden hoghen eñ van zynre woninghe sal hi gheuē zyn stēme eñ dat gheluut sal comē totte vuer sten der aerden wāt als hi sal ozdelen die mēscen dā sal wesen die stēme des heren in grootheit eñ dā sal die here breken die cederbomen van libano Dat zyn die houerdige mēscen als zyn vutgherepkende vian den. die tehāt als si seer gheeert zyn eñ hoge vheuen gheliit die cederbomē neder vallen sullē ende te nyet gaen als die roke Als si in desen oozdel vā den here ghenedert wozdē also dat si bi nae al te nyet comen Oer sal die stēme des herē wesen als een doure dye die eerde slaet Als Job seit mit groter vzesen. wye sal moghen anzien die donre zynre grootheit . Hier of sept ancelmus . O du laeuwe siele wat slaepstu die waerdich biste vutgheworpen te worden. wye dat oeck nyet en ontwaecket noch en vzeset tot al dus groten donre die en slapet niet mer hi is doot . Van desen sprect oec Johā guldemōt op dat woort dat matheus beschryft Die crafften der hemelē sullen beroert wozdē Het sal wesen een grote stēme entre vaerlycker balunen daer alle elemēten ōderdanich

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

sullen zijn die die stenē scozet die helle op doet die me talen poozten breect Eñ vut die diepheiden der hellē die sielen wedergheeft hare lichamē eñ dwinghet se te gaen tottē ozdel Alle dese dinghē sullen cozter vol bracht wozdē dan een ghescutte vaert doer die lucht te Als paulꝰ seit In een momēte in een opslach des oghes inder lester basunē. Hier of seit Jeronimus Also dicke als ic op desen dach dēcke so vrese ic vut alle mijnre herten weder ic ete ofte dzicke slape ofte waecke ofte wat ic doe altoes dūcket mi dat die v. uaerlijcke stēme ludet in mijnen ozen Staet op ghij dodē eñ comet ten ozdel. Desen dach sal dicke ouer dēcken elc mēsce die mit dzoefnisse of mit swaerheit der penitencien belast is endē hi sal grote vlichtenisse daer of crighen Als Gregozius scriuet O ghi bzoe. ders den dach settet voer uwe oghen eñ al dz v swa re is sal v licht wozdē bi dier swaerheit des daghes Also scriuet Sophonias In desen dage is die stem me des herē bitter daer sal die starcke mēsce bedzoe. uet wozdē. dat is die dach des tooznes eñ der dzee. fenissen der vresen eñ der armoedē der onsalichepts ende der groter swaerheit der onbegripelijcker du sternissen des swaren neuels ende des grooten on. weders der laetster basunē of des gelupts Oec seit Johel die prophete Die zōne sal wozdē verkeert in duysternissen eñ die mane in bloede eer dat die gro. te veruaerlicke dach des heren comē sal Och hoe se re so ontsach dit die heilighe mā Bernardꝰ wāt hi

aldus hier ok sprect. wāneer sal die sterflike mēsche
ouerdēcken wat hi nae der doot doen sal so vnaert
mi die toecomēde vrese die ic mi aldus seker vwach
te die dach des toorns die dach des screpens ēn dye
dach der wraken der sunden. Voert sept bernard9
Haect sullen si staen voer dē dincstoel cristi te horen
die stēme des oerdels die haer ozen nu stoppē totter
stēmen des raets gods. wat ist dat onse here leert
hi seit. doet penitencie mer vele mēscen versumē dit
vele mēscen stoppen haer ozen ēn seggē. dit sermoen
is seer hart Ver also niet lieue viendē dat en is dat
scarpe sermoen niet. mer dan sal dat scarpe woort
ghehoort worden als daer vā den richter gesproken
wort Gaet ghi vmaledide in dat ewige vuer End
wat sullen dan die onsalige sundarē segghen als si
mitter sentencien totter ewiger pynen vwesen zyn.
Ēn sien die salige mēscen roepen ēn leidē mit groter
bliscapen tot die ewighe salicheit Ēn si sullen woz-
den getoghen vandē vianden mit die alremeeste ver
woetheit tot die ewige verdoemenisse. Voerwaer
als die wyse mā spreet Hi sullen ōder hē seluen ber
nende wesen van anrte haers gheestes ēn mit grotē
rouwe seggen Dit zyn die ghene die wi belpot heb
ben ēn in ghelyckenisse der scāden wi onsinnēde mē
schen waendē haer leuē te wesen onuroetscap ende
haer eynde zōder ere. hoe worden si nu ghereket on
der die kinder gods ēn haer deel is ōder dē heyligē
wi hebben ghedwaelt van den wech der waerheyt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

eñ dat licht der gherechticheit en heeft ons niet ghelicht eñ die zonne der vñ anden̄isse en is ons niet op ghegaen. wi zyn morde ghewordē inden wege der boesheit eñ des verlies eñ wanderen in swaren weghen mer den weeh des heren en bekennen wi niet. wat helpet nu onse ryedom ōse houardie ende onse grootheit En zyn alle dese niet weeh gheuaren als een loper die hier hene lopet eñ als een scip dat doer een rupsceende water vaert wes voetstappē mē niet en vint. waerlic die biechte eñ berouwe comen dan alte laet. want dan en sal voert meer gheen tyt wesen der ontfermhertigheit eñ der ghenaden mer des rechtes eñ der gherechticheit. Oeck so leest men inden vaderboeck dat een heilich man seer swaerlic bedoert was vandē gheest der oncuysheit Eñ die heilighe man badt onsen here dat hi hem den bedoer der tonen wolde dat hem doe ghesehieden. Doe sei de die heilighe man. wat helpet dattu mi aldus bedoerste wāt het is die alremeeste dwaersheit want du weetste wel wāneer du pemāt tot sundē brengeste dattu vermeerders dyn sundē eñ verswaerste dine pyne Die vyant sprac Ic weet dattu waer spreekes mer ic weet dit hoe ic meer mē seen doe sundigē hoe ic den dach des oerdels meer vertrecke want dē dach vreese ick bouen alle dinc als ick die scarpe sentencie hozen moet Gaet ghi vermaledide in dat ewighe vuer dat berept is den duuel eñ synen engelē Eñ op dese ic die blixem dese sententien een tyt vertrec-

ken mach daer om becoze ic di eñ ander menſcen O
here hoe ſere moghē dan dē ſundighe mēſcen vreſen
den dach des ozdels eñ die ſcarpe ſentēcie Eñ du lie
ue vrient ſt dattu wilcte die grote vreſe ſcuwen endē
inden veruaerlijcken dage ſeker eñ vriſtaen ſoe ſaye
nu wercken der gherechticheit eñ der ontfermhertic
heit. Och hoe heilich eñ hoe vele ſalich ſal hi weſen
die nu mercket opten armen eñ den ellendighē wāt
inden quadē dage ſal hē die here vzijen Als die wiſe
man ſeyt Die ōtfermhertighe man doet vele goets
zijnre zielen Doet oec vruchten vā penitencien wāt
die nu ſayen in tranen eñ in rouwe ſullē dan comē
eñ brenghen hare ſcouen cū hare vruchten mit groe-
ter vroechden. mer vele mēſchen ſayen nu diſtel ende
nachtwicken endē maenen naemaels weyt te mayen
Voerwaer alſo niet mer ſo wat die mēſche ſayet dat
ſal hi mayen ſeyt paulus. Ozeas ōie prophete ſecht
Ghi hebt gheſayet quaetheit eñ boeſcheit hebt ghi
ghemayet. wie dat ſayet ſunden eñ ſcalcheiden dye
ſal mayen die helſche pyne Eñ wie ſayet doechdē eñ
die wercken der penitencīē die ſal vercrighē die ewi
ghe glorie. want die goet gedaen hebbē ſullē gaen i
dat ewige leuē eñ die quaet gedaen hebbē in dz ewi
ghe vuer wāt haer wercken ſullē haer volghē Als
ioānes ſeit Die werckē ſullēſe dā beholdē eñ doemē
Oec ſchrijft ieremias eñ dz zijn die woordē des rich-
ters totē boſen gheeſtē eñ ōdoemde mēſcen Nae ſi
ne werckē ſoont hem. ende dan nae dat hi ghedaen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

heeft doet hē Ende wiltstu dā enen goedē herfst maer ken eñ oueruloedich wesen van vele vruchtē so saye nu mildelic in dē tentē des leues wāt die spaerlicken saet sal spaerlicken maien. Dat derde waer om die sententie hier leer verwaerlic is dat is want si wanhopende is eñ vol droefenissen wāt si maket een scheidē van gode eñ vanden engelen ewelic endē van alle heiligen Ende also haestelic als die anxtelicke sentēcie vanden mōde gods ghesprokē is soe sullen die wrede vyāden gods berept wesen te griepen dye siele der onsaliger mēsken eñ te leyden totter pynen Dan moghen seggen die onsalige menschen Si hebben mi ōtfanghē als een lewe berept totten roue O onsprekelike rouwe eñ onuerdraechlike pyne des bitteren scheidēs daer bernardus aldus of spreect Hoe grote meenstu dat die rouwe eñ dat screyen endē de droefheit wesen sal als die bose mēsken ghescheydē sullen worden van dat gesellscap der gherechtigher ende van dat aenschichte gods eñ worden ghegeuē in die macht der vyanden ende mit hē worden gaen in dat ewige vuer endē daer te blijuē in suchten ende in wenen sonder eynde Verseynt verre vāden vaders lande dat lichte des paradijs nūmermeer te sien mer gheppnicht te worden elck nae sine verdienssen Dan so sullen die onsalighen ewelic in wanhopen alre verlossinghe wesen wāt si sullen gaen in die nederste stede der eerdē Ende wesen een deel der vossē dat is der vyanden Hier of spreet Johā guldemont

Vele onwÿſer mẽſcen dücket hẽ ghenoech te weſen
of ſi buten der hellen bliuẽ mochten mer ic wane dat
alle pynẽ der hellen alſo ſwaer niet en zÿn als vſto
ten te weſen vã die glorie des hemels Eñ voerwaer
deſe pyne gaet bouen alle pynen der hellen Vaer of
ſo ſpzect petrus . wie is die nyet en weet dat die hel
le is een onuerdzaerlick dinc eñ een vzeſelÿcke pyne
nochtan en waren die pynen van duſent hellen nyet
te gheliicken der pynẽ ende rouwe als verdzeuen te
weſen vã criſto eñ van die glorie des ewighẽ leuẽs
Oec ſeit Auguſtinus Die boſe mẽſcen woldẽ lieuer
liden alle tozmenten dã an te ſien dat aenſichte des
toornighen richters . wãt Johel die prophete ſpze-
ket aldus Van ſine aenſchÿn beuet die eerde die he-
melen worden beroert. zõne eñ mane wordẽ duſter
die ſterren õtholdẽ haer ſchinẽ Eñ dan ſullẽ die ſun-
dighe mẽſcen crãc worden eñ veruarẽ van dÿn aen
ſchyn als ſi ſien di vã hem ghekeert eñ wzedelicken
ſpzeken Als ieremias ſpzect Den rugghe eñ nyet dz
anſchÿn ſal ic hẽ tonen in den daghe des verlies O
hoe ſwaer ſcheidẽ endõ hoe bitter afkeren ſal dã we
ſen elcken ſundighẽ mẽſche vã den anſchÿn godes
die mit groter onwaerden ende vzeſelic ſpzeken ſal
Voerwaer voerwaer ſeg ic v ic en bekẽne v niet Nu
ſiet lieue vzient hoe ſwaren ſcheydẽ is die ene vzient
vã den anderẽ te ſcheidẽ als dat licham vã der ſielẽ
Eñ hoe vele te ſwaerder iſt der ſielẽ te ſcheiden van
gode haren ſcepper O lieue vzient hier om õtwaec-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

ke eñ hekket op v hoeft eñ mit anxte voerhoedet v te-
ghens desen dach wāt Izayas seit Screpet want
die dach des heren is hier bi Oeck seit die euāgelist
Mathe⁹. waket want ghi en weet dach noch vre
Eñ als paulus seit Ghi broeders ghi en siet nyet in
die duysternisse dat v die dach als een dief begripen
mach wāt ghi alle kinder zijt des lichtes eñ kinder
des daechs Daer om en laet v niet slapē als vele mē
schen mer wakē eñ sober bliuē eñ alle tijt in ghebed
op dat wi waerdich wordē alle die toecomēde vrese
te ōtgaen eñ mit sekerheyt staen moghē voz dē sone
des mēschen. wāt inder waerheit so sal daer wesen
grote vrese eñ anxte eñ onuerdzaechlickē rouwe als
Jahel seit Si sullē ingaen i die holen der stenē eñ in
scozen der eerden van vrese des aenschijn des heren
Oec seyt Izayas. wat sal ic doen indē dage der vā
dinghe eñ der ellenden ghi die verre comet tot wels
hulpe suldi vlien. Voerwaer die sundaer en sal dan
hebbē hulpe noch troest noch toeuerlaet Hier of seit
Ancelmus Ter rechterliden sullen staen sine sundē
die hē sullen beschuldighē Ter inchter side ontallicke
vele vyandē Beneden hē die diepheit der hellē Ba-
uen hē die toornighe richter Buten hē dye barnēde
werelt Binnē hem die berispende cōsciencie. Dese
onsalige sundaer die dā ald⁹ begrepē is wer waert
sal hi vlien wāt te seulen sal zijn onmoghelic. te ver
tonen onuerdzaechlic. Oec en sal dese sentēcie nyet
alleen veroordelen die siele of dat licham mer beyde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

ziel eñ lichaem daer mẽ of leset een bispul van twee
broeders Die ene was wijs eñ die ãder dwaes De
se ghinghẽ tegader ouer enẽ wech daer twe weghe
waren. die ene was seer schoen eñ die ãder seer on-
reyne eñ scarp Doe die dwase broeder sach dẽ scho-
nen wech so sprac hij Broeder laet ons gaen desen
wech Die broeder ãtwoorde Al is desen wech scha-
ne dẽ du gaen wiltste nochtan leidet hi ten eynde to
enre quader herberghẽ eñ onder die moordenarẽ Eñ
daer ũrade ic di dat wi gaen dẽ anderẽ wech want
al is hi scarp eñ onabel hi leydet ten eynde tot eenre
eerlamer herberghen eñ tot groten ruste Die dwa-
se seyde Ic gheloue bet mijnẽ oghen dan di van din
ghen die du niet en sietste. eñ hij sette hẽ te gaen den
lustelijcken wech Die wijse broeder en wolde hẽ niet
begheuẽ mer hi volchde hẽ cortelic Daer na quamẽ
si õder die moordenarẽ die se vinghen Endẽ si dede
se van een eñ worpen elc sonderlinghe in enen kare
ker Eñ het ghescheide daer nae op enẽ dach dat dye
coninc des landes alle die gheuanghen dede voer hẽ
brenghen eñ wolde veroordelen Dese twe worden
onder dẽ anderẽ ghebrocht voer dat ordel Eñ doe si
malcãder saghẽ sprac die wijse tottẽ coninc O heer
rechter eñ conic swaerlic so claghe ic ouer desen my
nen broeder want wi waren te samen op enẽ wege
eñ hi was dwaes eñ ic wijs eñ hi wolde minẽ loué
dẽ goedẽ wech mit mi te gaen eñ hij brocht mi daer
toe mit hẽ te gaen dẽ quadẽ wech Eñ aldus zijn wi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

gheualleu ōder die moordenaers eñ daer om is hy
een lake mijns doots Die dwase sprac daer teghē
tot cē coninc Coninc heer ic heb mi meer te beclaghē
vā mine broeder. māt na dat hi wijs was so en sol
de hi mi niet lichtelic gheuolcht hebben den hi wiste
dwaes te wesen Eñ hadde hi dē goeden weth ghe
gaen ic solde hē bi auōturen gheuolcht hebbē eñ en
ware in desen anxte niet gheco mē waer ōme dat hi
mijns doots sculdich is Doe die conic dese woordē
van beiden hoorde so ghaf hi die sentencie eñ seyde
Du dwase du en woltste niet ghelouen den wijsen
Eñ ou wijse du hebste gheuolcht den dwasen ende
daer om sulde beide vdoemt wordē totter doot . Al
dus so salt wesen indē daghe des oordels als die sie-
len eñ die lichamē vergaderē sullē eñ ten oordel sullen
comen Dan sal dat dwase lichaem dat nyet ghelo-
uen en wolde dē raet der wijser sielen Eñ dē wijsen
gheest die gheuolcht heeft den dwasen lichame dye
sullen beide in desen oordel verdoemt wordē Eñ hier
om als Johan guldemōt seit soe is die sentēcie des
richters ghehetē een scarp swaert an beiden sidē sni
dende māt die sundige mēsche daer mede ghesla gē
sal worden an der sielen eñ an dē lichame Als oc a-
theus screyft Den ōtsiet die macht heeft die siel ende
dat lichaem te verliesen inder hellen . Oec so sal de
se sentencie vāden alre wijsten richter ghegeuē woo
den die niet bedroghē en sal wordē want alle dinck
is hē openbaer eñ bekent Als paulus seyt Alle dingē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

zÿn bloot eñ opghedaen voer sine oghen Oeck leert ons Boecius eñ seit Ons is groot noot wel te doē wāt alle dinc doen wi:n dat aensicht dēs scarpē richters die alle dinc bescouwet wāt alle heymelike dighen zÿn hē opēbaer eñ duysker dinghē claer. cōme dinghē ātwoordē hem. dat ghedachte spreket tot hē zōder cōme eñ dat swighē belghet hem. Oeck is die richter alregherechtichste die nyet gheboghet noch ōme ghekeert en sal worden vā ymants bede noch gheen persoen en verkiesel hi noch mit ghene ghiftē en wort hi ghesaft. waerlick dā sal beter wesen een reyn cōsciencie dan grote bigoedelen vā golde eñ vā siluer. wāt oueruloedicheyt der rÿcdōmen en sal dā niet baten mer allene die werckē der doechdē eñ der gherechticheit Dan sal opēbaer wesen die bedziechlicheit der eerdē eñ die valscheit deser werelt eñ die ō ghanckelicheit eñ onwaerde alre rÿckdōmen. Och hoe ghenoechlic salt wesen die die werelt ghehatet hebbē. eñ hoe bitter den ghenē die die werlt lief ghehadt hebben Daer en snllē die engelē niet biddē voz die mēscen wāt die richtet en sal gheen ontfermhertichcit doen mer hi sal elc gheuē na sine verdienssten Als Ezechiel die prophete seit Na hare wercken sal ic hem doen. eñ na hare oedel sal ic se oedelē eñ si sullen kennen dat ic bin een here Eñ daer om alrelieffste arbeide nu neerstelic om wat rechtuaerdicheits mit v te brenghē daer ghi ghene ōtfermhertichcyt vindē en moghet. want die wÿle man leit Die gherechtic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

heit sal dē menschē vriē vander doot Die richter sal oec wesen harde tornich eñ wrede wāt die here dye nu van naturē is saftmoedich als een lam die sal dā brieschē als een tornich leuwe Oec seit ezechiel endē het zȳn die woordē ons herē die hi sprekē sal dē ghi righē gulligē menschen In hare weidē zȳn si vuolt eñ zȳn sat ghewordē eñ hebben haer herte opgheheuen eñ myns verghetē eñ ic sal hē wesen als een leuine eñ een liebaert Ic sal hē teghē lopē als een beerine die haer iōghen ghenomē zȳn eñ ic sal verscrozē de binensten haerre leueren eñ salle vertērē als een leeu wāt wat machmē wreder vinden dā dese beesten. Oeck sal segghen die here tottē bosen mēschen alsoe ezechiel sprect Dat eynde comet nu comet dat eynde hier is dat eynde eñ ic sal op di seyndē minē toorne eñ sal di ordelē na dyne weghe eñ setten teghē di alle de onmēscelicheit mȳnre oghen en sullē di niet spa ren eñ ic en sal dȳnre niet ōtfermē. die tȳt comt die dach des doots is hier bi. waerlic die wreetheit ds richters sal dan also groot eñ also strēge wesen dat men dat mit woordē niet vutsprekē en mach want alle ordelen die ghescheit zȳn vā anbeghin der werlt van alle mēscelike ghesclachtē die zȳn als een dropel ofte als een vōcke bi dē toorne dē die here tonen sal inden daghe nes ordels Diet hoe wreet sal hȳ wedē comen tottē ordel die saftmoedich verrees van der doot ende voer ten hemel Als gregorius seit O ghi broeders belet eñ ordiniert v leuen eñ seden eñ beset

hoe weet hi weder comen sal ten ordel die leet salte opstont vāder doot Voerwaer indē dage des wrese-lijcken onderscoeckēs so sal die here comē mit sine en ghelen eñ mit die moghenthept des ewighē leuens als hemel eñ eerde beuen sullen eñ alle die elemētē be roert sullē worde mit wrese tot sinē dienste. Dese richter sette voer uwe oghen ontsiet eñ wreest hē nu op dat ghi hē mit sekerheiden sien moghet wāt zijn wrese sal ons dwinghē van quade ende brenghē tot ghewoente der goeder werckē. ¶ Noch is een an-der dat dese sentencie verswaert wāt des richters moghētheit ghen macht noch sterctheit wedstaen en mach Als Job secht Den toren godes en mach niemāt wederstaen wāt ist dat mē sterctheit soect hi is selue die alrestercste Also dat in die bibel gescreuē staet Heer god almachtighe coninc in dyne machte staen alle dinghen eñ nyemāt en mach wederstaen dinē wille wāt du hebste ghemaect hemel ende erde eñ wat in dē ōmeghanc des hemels ōtholdē is Eñ du biste een heer alre dinghē dyn macht en mach nie mant wederstaen eñ nyemāts starcheit en ontsiet-stu want groot ende cleyn hebstu alle ghemaect Eñ voerwaer dā sal meerre droefenisse wesen dā ye ghe weest was van aenbeghinne der werelt tot dese te ghenwoordighe tyt toe. Oeck en sal die sundighe menschе niet moghen vlien noch sculen Als die ver-duldighe Job secht Daer so en sal ghene duysternis se wesen noch enighe scheme des doots den bosen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

te sculen. Lieue vriendē desen dach voerhoede eñ vre set desen richter op dattu die sundē te meer scuwes Als die wÿse mā seit Die vrese gods verdriuet dye sundē. Oeck en mach hi indē daghe des ordels ner ghēs vlien Als die prophete secht in dē psalter Here werwaert mach ic gaen vā dÿnē gheeste. waer sal ic vlien vā dynē aenschÿn Ist dat ic opclime totten hemel du biste daer. clime ic neder totter hellē du bis te daer bi Oec seit Amos die prophete nyemāt van den ghenē die vlien en sal salich wordē. wāt climen si neder ter hellē mÿn hant salse daer vut leyden Eñ climen si op ten hemel ic sal se daer weder oftrecken Eñ ist dat si hē verberghē in dat hoechste vādē ber ghe carmelo ic salse vindē eñ van daer brēghen Eñ sculē si van mynē oghē in dat diepste der zee daer sal ic dē serpentē ghebiedē die se biten eñ venlindē sullē Eñ comen si in die vāgheniſſe haerre viandē ic sal se ghebiedē mitten swaerde te dodē eñ sal mÿn oghen setten op hē in quaet eñ niet in goet Alsō ist openba re dat wi die hāt des almachtighen conics niet ont vlien noch ōtsculē en moghen Als Eleazarꝰ spreect Die hāt des almachtigē en mach ic niet ōtulien leuē den noch doot. Alsō moghē wi merckē ho seer dit leste ordel te ōtlien is ōme menigerhāde beschuldighe om die scarpe rekenighe eñ om de eyndelike sentēcie die dā so vreselÿcke ghegeuē sal worden Hier om so mach dese ghedenckeniſſe billix en ygelic mēsche trec ken van quaden wercken.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

Keert uwe inwendighe oghen op den helschen coninckrijcke die duyster karcker des ewighē doots daer Lucifer die coninc van is Ēn alsoe sullen v alle tytlijcke eertsche ghenoerhten ēn vleyscelijcke weel den haetelic ende versmadelic wozden Ēn alle tribu lacien ende wedersproet dat v aencomen mach suldi dese te lichtelijker draghen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

Dat derde der vterster dinghē daer wi of spreken is die helle. Hier of spreect Athanasius vā enen heyli-ghē heremite die Anthonius hete dat so wāneer hi vāden vyant be coort wort vā enighen sunden so ouerdochte hy die pynen der hellē eñ sette die teghen die sundē eñ alsoe verwan hi den vyant eñ tine berozinghe. Van deser hellē moghen wi merckē sonderlinghe drie manierē Indē eersten menigerhāde namen eñ steden der helscer pynē Eñ ten anderdē menigherhāde quellinghe der helscher ghesellscap Eñ ten dozden die menigherhāde manie-re der helscher pynē.

Een erstē so zyn menigherhāde namē der hel-scher pynē. wāt die helle is ghehetē een vueri ghe stede om die sielē der onsalighē ewelic te quel-lē Als Job seit. wie nederclimet ter hellen en sal num mermeer weder oprlimen ofte weder comē in sinen huyse Oeck seit gregorius Het is gheloeflic dat dat vuer der hellen een vuer is mer dat en pynighet niet na eenre manierē die sundige mēschen Oer een yghe lic sal gheuoelen vā desen vuere nae groothept zyner misdaden Oec seit Isidorus Dat vuer der hellē licht den onsalighē tot vmeerderinghe haerre pynē op dz si moghē sien daer si hē of bedroeuē. mer niet tot eni ghen troeste ofte te sien daer si hē of mochtē vblidē Oec seit die selue leraer In der hellē so is tweuoldi-

ghepyne dē verdoemdē mēsen. wāt hare ghedacht
wort ghepinicht mit groter droefheit. Eñ die vlam
me vbarnet haer lichaem Eñ mit desen vuere wor-
den si onspreekelike seer ghepinicht als Jeremias de
prophete secht Dat vuer dat vā minē toorne ōtsteke
is dat sal opē barnen Dit vuer es alsoe ōtsteke vā
den toorne des richters eñ is also vol vlāmen soe dat
dat inder ewicheit niet meer behoeuē en sal ōtsteken
te worden Och hoe swaerlic sal hē die here dā wre
ken ouer die vdoemde onsalige mēsen Als die wij
se mā sept Die wrake des vleysces der boser mēsen
is vuer eñ worme. Wer dat helsce vuer is vscheidē
vā desen vuere der werelt in drie manierē Eerste in
scarpheit eñ in heetheit wāt bouē alle ghelyckenis-
se so is dat vuer heter eñ scarper dā dit Als Sebas-
tian⁹ seit dē die engel lusterde in zyn ore dat dit vuer
alsulcke ghelyckenisse heeft mittē vuere der hellen in
heetheit als een vuer dat an die wāt ghemaelt is bi
desen vuere. Ten anderdē mael so is dit vuer on-
derscheydē van ōsen vuere indē bliuē wāt dit vuer dz
machmē lesschē eñ vutdoen mer dat ander vuer niet
als Ay athe⁹ beschrijft Den sundaer sal hi bernē mit
een onlesselic vuer. Ten derdē mael soe zyn si ver-
scheidē in die ōteringhe wāt dit vuer verteert al dat
dat in hē neemt Als die philosoph⁹ sept Die mate-
rie des vuers verteert alle dinc Wer dz ādere vuer en
mach verteren dz lichāmoch die gheest te niet makē
Als Job secht van den verdoemde menschen Hi sal

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

ghelden alle dat hi gedaen heeft nochtā en sal hỹ nz verteert wozden . Aldus beholt dat vuer der hellen altoes gheheel eñ onuerteert alle dat ihē comet Als ghescreuē is Die sundaren sullen andoen onsteiklic heit. niet tot eren haers leuēs mer tot lāgheit der tozmenten Die crafte eñ moghentheit des vuers de en mach gheen stēme noch redene vutspreken. daeren sal niet wesen dan screyen eñ wenen eñ knerssinghe der tāden. eñ al te laten berouwe. in sterckē tozmēten sonder alle hulpe eñ troest . Oec so en gheeft dit vuer gheen licht mer het is een vlāme vol dōcherhei des Dan sullē oec die sundighe mēschen seer ghequelt wozden vāden quadē ghesellscap Als ieremias seyt Ghi sult dyenē vzeemdē goden die v gheen rustе ghe uen sullē daechs eñ nachtes. Eñ dat oet vā groten iamerliken gherufte dat si ōder malcāder makē sullen Als yzayas die prophete seyt . Van groter pynē suldi roepen eñ van rouwe wenen eñ hulen Dā soe sal die here ātwozden elc van desen. Als ieremias spzect. wat roepstu nu op dỹn dzoekenissen onghenesselic is dỹn wee. ende dit heb ic di gedaen om dỹn harde sunden eñ om dỹn menichfoldighe boesheyt Oeck so zỹn daer duysternissen verre ōtgaende alle dōckerheit Eñ daer om als Matheus beschrỹft zỹn si gheheten die vterste duysternissen Oeck so is ghescreuen in die Bibel dat in egiptē waren duysternissen die mē tasten mocht Eñ voer waer in de helle so zỹn si vele swaerder Dan sal die sundighe mēsche leg

ghen als die prophete Dauid secht inden psalter. Si hebben mi ghelept in die nederste cule ende in die duysternisse ende in die scheme des doots Oeck sept die heylighe prophete iheremias hier of aldus Hi heeft mi ghewyst in duysternissen als ewighe doden. Ende daer is oeck die alre meeste hette als die heilige man Job sept. want die hetten is daer binnen besloten als in enen ouen. Oeck so is daer die alre meeste colde Als die heylighe man Job seit Die wateren zyn geheten wateren des snees die seer bouen andere wateren colt zyn Ende dat is een teyken der knersinghen van tanden. want die knersinghe comet van groter coltheit Als Fulgencius die leraer seit Inder hellen zyn twe principael tormenten als onuerdraechlijcke colde een hette des onlesschelijcken vuers. Ende daer ome screyft Matheus dat daer sal wesen weninghe een knersinghe der tanden vut groter coltheit Als iob seit Hi sal gaen vanden wateren der snee tot alte grote hettene. Oeck so is die helle een stede vol wanhopes ende mistroestes sonder alle vroechden wat men daer vmmer gode deruen moet Als een leraer spreket In der hellen is een stadighe droefenisse end weninghe zonder troest Die verdoemde menschen en hebben ghern troest vander werlt wat hem en helpt gheen ghebet Si en hebben oec ghenen troest van boven want hem en comet vuten hemel ghene ontfermhertichheit Noch si en hebben oeck gheen hope tot enigher toecomender ghenaden mer si zyn seker dat hem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

nümermeer ghenade noch verlostinghe ghescheē en mach Eñ aldus so zyn si in ewighe wātroest Als ysaias die prophete seyt Den sundighē mensche sal wantroest wesen al tot inder ewicheit.

TEn anderden male so is inder hellen meni gherhande quellinghe der quader ghesel- schap Dese knechten eñ viandē zyn anxtelic an te sien wreet in hare werckē eñ pynighers zōder moethept Men leest dat een gheestelic gheoordet man lach op enē dorwiter mit anderē broederē endē begōde veruaerlick te roepen. Eñ doe die broeders tot hem quamē so lach hi mit besloten oghen totter want ghekeert zōder spreek en mit zōderlinghe vrese Eñ des morghens vraechde hē zyn prior wat hē in den macht was Doe seide hi dat hi dē vyant gesien hadde Eñ hem wort gheuraghet vā wat ghedaen- te dat hi was Doe ātwoorde hi dattet niet lichtelick te segghen noch te scriuē en waer Mer waert sake dat een barnende ouen stont op die een side eñ die vi ant op die āder side. so wolde hi lieuer gaen ofte lo- pen in den gloeyenden ouen dan dat hi wolde aen- sien ende beschouwen die veruaerlike ghedaente des vyants vander hellen Hier of spreet de honichuloey ende leraer bernardus O ghi broeders wat merndi oft gheuroeft waer enē vut veel dusendē der princē van der hellen ōder v te comē eñ te verschynē in sine alreminster wreetheit eñ lelicheit zyns dōckerē licha mes. wat sinne ofte wat vleyscelick herte der men-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

schen mocht dat liden Daer om seide een olde inden vaderboeck Ick gheloue waert dat prmāt saghe dē vyant in der lozmen als hē die verdoemde menschē sien sullen dat hȳ solde zōder verbeiden mortē sterue Gregozius seit oec van enē de Crosarius hete die in groter crācheit lach eñ sach ene grote scare der bi anden voer hem staen Eñ hi begōde seer lude te roe pen Vorste tot morghen toe Eñ hȳ keerde hem ōme ende wederōme op dat hi se niet sien en solde Ende van groter vresen ende anxte so stark hi altehāt Eñ alle dye dit hoorden eñ saghen die waren in groter anxtelijcker vresen Siet nulieue vrient hoe vrese lic ende hoe onghenadich sullen dese wesen in dz pyn nighen die aldus doden allene mitten ghesichte Eñ hier of sept sinte bernardus aldus O mūn siel wat vresen sultstu hebben als du begheué hebste alle dye dinghen die v nu vrolic maecken eñ bequaem zȳn en te sien ende bi te wesen endō du beuende alleen sulste gaen in dat onbekende coninctȳc Eñ di teghē lopen sullen die alrelelicste vianden mit groter scaren als die alrewzeetste beesten Daer die wȳse mān of sept want si ghedwaelt hebben eñ stōme serpenten ghe oefent hebben so hebstu op hem ghesien vele stōmer dyeren to ente wrakē op dz si bekēnen dz elc ghepy nicht sal wozdē in dē daer hi i gesundicht heft. Yere ten is di niet onmoghelic die ghescapē hebste dē om ghāc der eerdē vā ene onsienlike materie te seynden op de sienlike dingē als wzede stolte leuwē of beestē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

van'nyeuwen'ghellachte vol tooznes die vutblasen
vuerighe lucht ofte roke ofte vreselijcke vonckē vut
harer oghen Die niet alleen en doden met hare quet
singhe mer oec mittē anxte haers gruwelijcken aen
siens Als Job segt Mijn vyant heeft mi aengesien
mit vnaerlycke oghē . ¶ Ten anderdē mael so zyn
si wreet in hare wercken Als Job segt Hi heeft ver
gadert sinē toozne in mi ende dreighende vrieschede
hi teghēs mi mit sine tanden. Si dedē op hare mon
den op mi eñ si lasterden eñ sloeghē mijn kinnebac-
ken Eñ si zijn versapt van mijnre pynen Als die hei
lighe apostel petrus segt Die vpāt lopet ōme als een
vriesschende leuwe soeckende wie hij vōllindē mach
In desen vterssten daghen sullē die vpanden ghebo-
den wozden te verslinden die sundighe mēsen Als
yzayas die prophete secht O ghi alle beesten des ac-
kers comet te verslindē. ¶ Hier of segt gregozius
Dat een monic gheheten was theodozus die alleen
mitten name monic was endē nyet mitten wercken
wāt hi hoozde node yet sprekē vā sine salicheit En-
de doe de se lach in dat vterste van sine leuen so vga
derden die broeders bi hē in hare ghebede Endē alte
hant wozt die siecke mit luder stēmen roepende soe
dat hi se alle vut hare ghebeden stoozden eñ sprack
Gaet wech gaet wech van mi Ic bin ghegenē enen
drake te verslinden die mijn hoeft in sinē mont heeft
eñ om uwe teghenwozdicheit en mach hij mi nzetē
Gaet wech eñ laet hē doen dz hi doch doen sal op dz

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

ic niet meer ghepijnt en worde Do ātwoorden dye
broeders . wat ist dattu sprekes Teikē di mittē tei
ken des heilighē cruces Doe ātwoorde hi mit groe-
ten gherufte Ic solde mi gherne teyckenē mer ick en
mach niet wāt ic worde mit die vinen des draecks
also sere ghequelt eñ gheckekē Doe de bruederś dat
hoordē doe vielen sī neder ter eerdē in hare ghebede
om hē te verlossen Eñ altehāt riep die siecke mēsche
mit luder stēmen Iof sī gode wāt die draecke die my
ghenomē had te verslinden is bi uwen ghebede ver-
iaghet . Oec seit gregorius dat een monic was
in een cloester die gheheten was tangelaton die hey
lich eñ goet gheacht was onder die mēscen Oer so
en wort hi niet geuōden voer gode wāt als die hey
lighe broeders meendē dat hi mit hē vaste soe plach
hi heymelic te eten Dese quā oec totten eynde zijns
leuens eñ dede alle die broederen tot hem roepē endē
seide Biet ic bin ghegeuē den drake te verslinden die
mit sinē starte mijn benē eñ voeten vaste heeft te ga
der ghebōden eñ heeft zijn hoeft in mynē mont ghe-
steken eñ mijnē gheest dringhet hi vut mijn lichaem
Ende doe dese broeder dit ghesproecken hadde soe
ghaf hi zonder merren op sinen gheest Ende dit mo
ghen wesen die woorden des verdoemdē sundaers
Als Jeremias seyt Hi heeft mi ghegheten eñ vōlon
den ghelijc een drake Dit is de grote eñ die rode dra
ke daer sinte Johannes of schrijft in die verholēheit
welcke drake heeft vij. hoefdē eñ x. hoornē daer die

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

groten strijt teghen was in den hemel Michael dye
prince ende sine engelen streden teghen den draken end
die draken vacht mit sine engelen mer si en verwonnen
niet een haer stede en was voortmeer niet gheuonden
inden hemel Ende die grote draken is nedergheworpen
een die oude serpent sathanas die arbeyt dach ende
nacht te verleiden alle die werelt Oeck secht sint io
han baptista dit selue. wee der eerden ende der zee
wat die viant is nederghecomen tot v een hebt gro-
ten tooren een weet dat hi luttel tijts heeft Alte sere
benyden die viande die goede menschen die arbeyden
om sine stede te besitten inden hemel daer hi so onsa
lichlic vutghewerpen is in die grote pyne. Een hoe
dattet meer naecket den lesten daghe hoe hi merkelijc
ker becoort end radet tot quade Die wreetheit ende
quaetheit deser boser ghelelscap sal seer gheskercket
worden Ten eerste want daer ommate veel zijn al
so de prophete seit Here hoe menichfoldich zijn si die
mi bedroeuen een veel staen daer teghens mi op. All
men leset inden vaderboec Dat een out vader was
die sach hoe dat die bose vyanden die menschen omrin
ghede ghelijc bijen Oeck so zijn si ouerskerck een seer
machtich Als paulus scriuet. daer hi se heet prince
en moghentheit der werelt een rectoers. dat alle na
men vā machte een van grootheit zijn Oeck secht hij
dat ons toebehoort te worstelen een te stride teghes
die princen ende moghetheiden een rectoers der wer
elt Een want si dan aldus machtich zijn ons te sca-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

den daer om seyt die prophete in dē psalter Crake de den si mi die mijn siele sochten Job seit Ten is ghene machte opter eerden die zijnre machte ghelijcken mach wāt hi daer toe ghemaect is niemāt te ōtsien eñ alle hoecheit siet hi Hi is een conic ouer die kinder der houaerdijen. eñ daer sal hi die meeste machte in tonen om die te quellen Als die wijse man oeck seyt het zijn gheesten die tot der wraken ghescapen zijn die in hare verwoetheit hebbē sterck ghemaect hare tormenten Eñ in de tijt der volmaectheit eñ ōs eyn des sullen si vutstorten die macht eñ die toorne des ghenus die se ghemaect heft wāt dan sullē si wesen onuroet eñ wreet ghelijc serpentē Oec en moghē de se bose gheestē nūmermeer moede werdē Als Daniel die prophete secht Die knechten des conincs en rusten niet dē ouen te ōtsteken Als ghescreuen is in die bibel Du dyenste dijnen vyant den die here op di seynden sal. in hōgher in dorst in naectheit eñ in alre onsalicheit eñ salse groot maeckē eñ di ewelic plaghen Och hoe groot sal der vdoemder mēsceen pijn eñ tormente wesen die altoes stadich zōder onderla te zōder ruste zōder alle vrede in die meeste vrese endi wanhope bliuē sal Als Ezechiel die prophete secht van den sundighen mēsceen Als die anxte op hem comet so sullen si vrede soecken ende daer en sal ghene wesen Ende dan so mach die sundighe mensce spreken als pzayas die heilighe prophete secht . Ick en sal nūmermeer sien den here inden lande der leuēder

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

Noch voortmeer en sal ick hier gheen menschе noch niemant die daer woent in ruscken Oeck seit Jeremi as die prophete. wach mi onsalighe want die here heeft mi droefheit ghedaen op mijn droefenisse ende ic en vinde ghene ruste. waerlic dan so sal die boosheit neder climmen totten sundighen mēsche ende sine droefenisse sal ghekeert worden tot sinē hoefde.

Van die pynē der hellen.

NV staet voert te seggheu hoe dat menigherhande pynen der hellen zijn want daer soe zijn menigherhande manieren daer die pynen mede verswaert worden Die eerste scarpheit wort openbare in screyen endē in wenen in bitinghe der tandē in begheren des doots in vretinghe haerre tonghen in blasphemie te spreken haren schepper. Ēn in veel ander dinghen alsmen in die scriftuere tot vele steden vinden mach Johānes secht in Apocalipsi. Si hebben ghegheten vā droefheit hare tonghen en spakē gode des hemels scande vāden wee haerre serichеit Gregorius seyt Die daer der pynen wort ouer ghegheuen die sal daer vinden dat hi hier niet ouerdenken en conde Jeronimus secht oeck Also groot sal wesen die crafte der droefenissen in der hellen alsoe dat dat gedachte des verdoemden mēsches nerghēs toe ghekeert en mach worden dan daer dat van die crafte der pynen toe ghedwonghen wort Jheremias die prophete seit Also grote scarpheit der pynē sal daer wesen also dat die sundarē dat leuē dat alle ere

aturen begheren verſmaden ſullen Eñ die doot den
alle creaturē vreſen ende dēkien met alre nerſtichept
begheren ſullen Joānes in Apocalipſi ſecht Jn dē
daghe ſo ſullen die ſundighe menſchen ſoecken den
doot met niet vinden. eñ begherē te ſteruē ende dye
doot ſal van hem vlien Jeremias die prophete ſeyt
Jck ſal ſpiſen dit volck mit alſem ende dranck ghe-
uen water der gallē. ¶ Die gedenckeniſſe deſer bit-
terheit ende deſer tormēten dede tot eenre tyt een iō-
ghelinc die in weelden opgheuoedet was gaen i die
predickeren oorden Eñ doe hi daer in was ſo ſeynden
zyn olders tot hem eñ wylen man om hem te radē
dat hi weder vten cloeſter ſolde gaen eer dat hi pro-
feſſie dede ende ſeyde aldus tot hem Du biſte lecker
lick opgheuoedet eñ du en biſte niet ſterck van com-
plexien ende du en ſultſte dē dwanck ende die ſcarp
heyt der oordē nyet liden moghen Die iōghelinc ſey
de weder tot hem Daer om ſo bin ic hier in deſe or-
de ghecomen wāt ic mi lecker kenne eñ gheen ſcarp
heyt liden en mach ende dencke dat die ſcarpe pynē
der hellen onuerdraechlic zyn Daer om heb ic lieuer
deſe lichte ſcarpheit eñ cortheit der ordē dā de ſcarp
heit ende ewicheit der hellen Job ſeit Hoe wie vre-
ſet den rype op hē ſal vallen die ſnee. ¶ Oec ſeit Gre
gorius dat een monick die petrus hete ghebozē vut
dat conincryc vā perlant mit groter crāchept beuan-
ghen wort alſo dat hi ſtarf eñ wort weder geſeynt
tot ſynē lichaem eñ ſeide dat hi ōtallike pynē eñ ſtedē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

der vlāmen ghesien hadde Ēn dat hi oeck zōmighe princen ende machtighe menschen der werelt in deser vlāmen sach hāghen Dese menschе wort ghesleit tot deser pynen also dat hi daer in ghewarpen solde worden Doe sach hi daer bi hē enen mit witte ghekledet die dat benam ende seide hem Gaet weder in dyn lichaem eñ andencke hoe di hier nae staet te leuen Eñ doe hi een luttel weder tot hem seluē gheco-men was in groter crācheit eñ vresen soe ōtwaecte hi vāden drome des ewighen doots eñ hi seide opē baerlic alle dat hē gheschiet was Eñ daer nae dede hi alsulcke penitencie mit waeckē mit vasten eñ mit groten arbeyt zyn leuen vut so dat zyn leuen endō si ne penitencie tuyghdē endō bewyslden dat hi die ewi ghe pyne hadde ghesien . Oeck zyn die pynen der hellen seer menigherhāde eñ ontallic als die prophe te seyt inden psalter Ochi hebben ōmebeuāghen quade dyerē welc gheen ghetal en is Oec leset mē in die bibel dat ōse here spreket Ick sal vergaderē op hem vele quaets eñ sal veruollen myn ghescutte in hem. Voerwaer als yzaias spreet soe zyn zyn ghescutten scarp eñ alle zyn boghen ghespānen Eñ hy hekt oec veel scuts dat hi noch niet vutghetoghē en hekt mer daer hi dē sundighen mēsche in dat leste ordel mede schieten sal Dese ghescutte zyn menigherhāde pynē der hellen daer die onsalighe sielen mede sullen ghequelt worden . Van die menichfoudicheit deser pynen secht Gregorius op dat woort dat Mathey be

scrÿft Hi sullen ghewozpen wozden in die vterste du sternissen . In der hellen sal wesen coutheit daer dz ghene ander bouen en gaet. een onlesschelic vuer ende een onsterflÿcke wozme. onlidelic stanck. duysternissen diemen tasten mach. groote slaghen der ghesellen . vzeselick aensien der vyanden . cõfusie eñ lasker der sunden. ende wãhope van alle goet Oeck scrÿft een leraer Die helle is een mooztcule vol pynen ende onsalicheiden Eñ alle dat men van dier pynen hier mach spreken dat is nauwelick vandẽ alre minsten wãt die verdoemde mẽsen sullen vol wesen vã allẽ pynẽ eñ vzoesenissen wãt si sullen hebben screyen in den oghen crÿsslinghe indẽ tanden. stanck in der nosen. suchtinghe inder stẽmen. vzese inden ozen. brant inden hãden eñ inden voeten Die brant des vuers i alle hare leden Als yzayas die prophete seyt . Haer aenschÿn zÿn als verbarnde aenschÿn eñ al vlwaret van roke Als Baruth die prophete seit Dã soe mach segghen die sundighe mensce mittẽ prophete inden psalter. Die vzoekheidẽ des doets hebben mi ombeuãghen niet des tÿtlikẽ mer des ewighẽ doots wãt die helle eñ die maledixi hest hi anghedaen als een cleet O hoedanighẽ cleet is dat dat so sterckelic te samẽ gheweuẽ is vãdẽ vzadẽ der menichfoldiger pynẽ dat dat nũmer ider ewicheit vlletẽ en sal wozden mer dat cleet is dẽ sundaren anghebonden mit ene cozde der ewicheit Och hoe scarp hoe hardt end hoe pynlick so sal dit cleet wesen . Ghedenckenisse

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

deser menichfoudigher pynen dede Dauid den pro-
phete weder keeren van den doot der sundē tot pen-
tencien Eñ hi sprack totten here Hoe vele grote endē
quade droefenissen hebstu mi ghetoont endē du bist
ōme ghekeert ende hebste mi leuendich ghemaect.
¶ Oeck leestmen inden vaderboeck. dat een here
mȳte van ouerdēcken deser pynen wōderlike scarp
heit der penitencīē aen nam in die woestenie. Ende
doe mē hem vraechde waer om dat hi hem seluen al
so dodē wolde Doe antwoorde hi hē alle den arbeyt
mȳns leuens en is niet waerdich ghelȳc te worden
teghens enen dach van tormenten die den sundigen
menschen in die toecomende tȳt behoudē wordē Eñ
Beda die eerwaerdighe leraer seit. Dat inden iaer
ons heren doemen screef achthondert en ses in des
ionghen constantinus tȳden een ridder ghestoruen
was eñ daer nae te lȳue weder quam die vā ouaer
nisse der pynen die hi ghesien hadde vloech in de wil
dernisse Eñ hi maecte daer een celle bi een water eñ
plach mit sine clederen dierwile in dat water te gaen
eñ laten die cleder an hem beurielen eñ dan ghinc hi
weder in een heet badt Eñ aldus so dede hi dagelix
also langhe als hi leefden Eñ wanneer hi hier of be
rispet wort so antwoorde hi aldus Hadt ghi ghesien
die dinghen die ick soch ghi solt dit mit mi doen endē
noch vele meer. wāt als gregorius seit Dat anders
der helscher pyne leidet dē menschē houē alle dinc tot
berouwe eñ penitencie. Noch een dat die helsche py

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

ne verkwaert dat is die ewicheit der pyne Als dye
wijse mā seit Die here sal die sundare bespotte ende
si sullen neder vallen zōder ere in groter scanden ewe-
lic ōder die dode Oec staet gheschreue in die bibel
dat vuer is ōtsteken in myne toorne eñ sal barne to
den otersten der hellen ewelic zōder eynde Die pro
phete Izayas spreect Die vā v mach woene mit dat
verslindende vuer eñ mitten ewighe brant Oec seyt
die selue prophete Hijn erde sal wesen barnende per
eñ dat en sal in der ewicheit niet vut ghedaen wor-
den Johannes seit oec in Apocalipsi. Die viant is
gheseynt in een poel des vuers daer die beeste eñ die
valsche propheten nacht eñ dach in ghecrucet sullen
worden tot inder ewicheit Eñ wie niet gheuonden
en wort beschreue en wort in dat boec des leues dye
wort gheseynt in desen poel des vuers daer wesen
sal een scheme des doots ende gheen ordinancie mer
die ewighe vrese woent daer in Gregorius seyt In
anxtelijkerr manieren sullen die onsalighe dañ heb-
ben rouwe eñ vrese eñ een vlāme mit dōckerheit. dē
doot zonder doot eñ sonder eynde. ghebreke sonder
ghebreken. wāt die doot leeft altoes eñ des ghebre
kes en mach niet ghebreke Als beschreue staet in die
bibel Och wat voetsel sal dan wesen dē sundighen
menschē die wreetheit des ewighe doots wāt si sul
len leuen dē dode eñ doot wesen den leuen Hier om
spreect die heilighe leraer Bernardus Ick vrese den
bitenden woorme ende vrese te vallen in den handen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

des leuendighen doots ẽn des steruenden leuens.
Als oec seyt gregorius Die bose sullen sterue dẽ on-
sterflicken doot Och hoe salich ẽn hoe heylich sal hy
wesen die dã niet besmit en is mit die onreynicheyt
der sundẽ die niet afghetredẽ en is na die vroechden
ẽn ydelheiden deser werelt Ẽn den wech des heren
en willen wi niet wãderen Izyas seit Te ỹghers
hebbẽ wi ghearbeit ẽn ydelic verteert onse sterchеit
Ẽn aldus ist wech dat tytelick was mer wach het
is noch ghebleuẽ dat ewelic pynẽ sal O du ewighe
ẽn ware tozment sonder eynde der sielen ẽn des li-
chaems wat ic vã di spreke mach en wete ick nyet
gheen woozdẽ en moghen di vutspreke gheen vstãt
ontfanghẽ noch gheen herte begripẽ O er waert sa
ke dat een steen waer vã sande te gader ghedzeuen
ẽn ghehaert alsoe groot als legghẽ mocht op eertri
ke totten wolcken toe Ẽn bi der godlicker machte
nae dusentwerf dusent iarẽ een sandekẽ van desen
stene ghenomẽ ware Ẽn after dã nae dusentwerf
dusent iaren ẽn also voert tot dat die steen vergaen
waer solde dã die ewicheit een eynde nemẽ ẽn die v
woemde mẽsen verlost wozdẽ vut hare pynẽ Voer
waer neen met die ewicheit waer nauwelic begon
nen Ẽn wisten die verdoemde sundighe mẽsen dz
si als die steen also verteert waer verlost ẽn altema
le ghruwet solden wozden vã die onsprekelycke py
ne si soldẽ hẽ wonderlycke seer verbluden dat si wis
ten een eynde van die onmensselycke ẽn onghenadi

ghe pyn̄ n de die ontallijcke onbegripelijcke end̄ di
nae onepndelijcke iaren Ende dit is een die alre me-
ste pyne wantroeſt ende deruinghe van allen hope
als nūmeermeer verloſt moghen te worden van die
ſware pynen ende veruaerlijcke tormenten Aldus
ſo wort gheuraghet als die heilighe prophett Jere
mias beſcrijft. waer ōme is mijn droefheit euwich
ghemaect ende mijnplaghe zōder hope Hier of ſpre
ket die wijſe man Salomon. Hoe wāneer die boſe
menſche doot is ſo en is daer gheen hopen nae Per
ſtaet deſe dinghē alle die gods verghetē hebben op
dat v die helle niet en begripe ende nyemant en ſi de
v daer vut verloſſe Aldus iſt ons kenlic ēn openba-
re dat in der hellen ghene verloſſinghe en is van enī-
ghen ſundighen menſche die totter hellen verordelt
is. Du alreliefſte vrient verſtaetſte dit woort ende
ſmaeckte dit exempel vāden ſteen wat wiltſtu daer
of ſpreke ofte ordelē Jck vermoede voerwaer dat
daer ghene redene teghen en mach want dat in der
waerheit alſo ſtaet alſo daer of ghelproken is Nu
ouerdencke alle die conicrijcken ēn lantſcapē der er-
den die grote zee die vloeden ende oeck alle die riui-
ren ende lopet mit dyne ghedachten alle die gantze
werelt ōme end̄ climme op totte hoghen hemel doer
die lucht Ende climme dan weder neder in die dirp
heyt der hellen ende aenmercke vut allen deſen
onderōmeloop des hemels alſo die ontholden wor
den die groetheyt van alle wonderlijcken ſteyne.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

Vrient wat segstu vā dien steen eñ wat segstu van die ewicheit eñ die oneyndelijcke pynē Ic wane dz du antwordē sulste ic en can niet spreken wāt ic hō re groot wonder eñ waerheit die mi seer verwaren Eñ daer ōme vrient so legghe dē steen op dijn herte tot een tekē eñ tot een ghedēckenisse Eñ en wilt dat nyet verghetē op dat di die godlike liefte niet weder en roepet vāden quaden dat di doch dat spiegel der oneyndelijcker pynē dwinghen mach vā sunden

¶ Ghedenckenisse deser ewigher pynē dede enen man bekeren van sine swaren sundē die Fulco ghehe ten was vā marsilien die een vutnemēde boertmaec ker was eñ vol vā ydelheiden der werelt Dese Ful co wort op ene tijt denckende ōme die ewicheit der helscher pynē ende sprac in hem selven aldus Oft v ghevuel te legghen in enen sachten bedde eñ du van ghenten noetsake daer of en mochste gaen dat so en mochstu niet ewelic lidē In dese memorie so creech hi grote vrese eñ liet alle dinck after eñ wort een mo nick Eñ daer nae een biscop van Tholosanen ende een man vā groter heylicheit . Oeck so is dese ghe denckenisse nutte om te striden teghen dē viant endē sine bekoringhē wāt als een mēsce bekoort wort eñ hi ouerdenct ist dat hi verwōnen wort so sal hi ghe lept wordē tot dier ewighe vdoemenisse Eñ en sal hi hem dan niet weren mit alle sine crachten dat hi nyet verwōnen en wort . Een leraer die Egesippus hiet sen dat een vā alexanders ghesellen die een groet he

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

re vergadert hadde sach een ontallic volc teghen hē
comen eñ hi dede zyn volc wat eten eñ bereyde hem
totten stride ende spract to: hem al boertende O ghi
vrome mānen laet ons nu hier ontbiten eñ vromelic
ke striden wāt ist dat wi den strijt verliesen so sullē
wi onse auōtmael eten inder hellen . Eñ mit desen
woorden zyn si also inder vresen ghesterct dat si ha
re viandē verwōnen . Dat ouerdencken der hel-
scher pynē trecket dē mensche van die listicheyt der
werelt als men leest inden vaderboec dat een olt vad
seyde . wāneer een voetster harē kinde die melc on-
trecken wil so doet si bitterheit an hare borsten Eñ
als dat kint die bitterheit proeft soe begheeft dat al
tehant die borste Also sette die ewighe pynē der hel
len bi die lustichеit deser werelt Eñ voerwaer si sul
len di bitter worden Als Job seit . wie mach smaec
ken dat hē den alrebitterstē doot maeckē sal Daer
of so leestmē van sint Johan euangelist dat op ene
tyt van sine predicacie bekeerdē sommige rycke mē-
schen die alle haer goet afterlieten . Ende daer nae
saghen si hare knechten in eren ende in groothеydē
der werlt leuen Eñ hem berouwede dat si haer gro
te goet afterghelaten hadden Eñ dat verst ont sint
Johan van den heilighē gheest eñ dede die roedē vez
wādelen in golt Eñ die stenē in paerlen eñ ghaf hē
weder dat si ouerghegheuē hadden Daer na so ver
weette sinte Johan euāgelist een ionghelinck vā der
doot eñ die seyde dese menschen vāder glozien die si

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

verlozen hadde Ende van der helscher pynen die si verwachtende waren Doe si dit hoorden mit groter vresen ende aerstichheit solieten si alle die rijcdō men ende verlaeden die werelt eñ alle dat daer in was eñ leefden beide voert in groter armoeden. De ghedenckenisse verdrijft oeck alle traecheit ende verdriet Eñ hier of leestmen in der vaderboeck dat een broeder leide enē olden vader aldus Vader ick hebbe alte groot verdriet aldus stadelic te sitten in der cellen Die olde vader ātwoorde Broeder du en hebbe nyet ontsien die toecomende tormentē die ewich doeren sullen want waert dat du die bekendeste eñ ouerdochste al waer dijn celle vol wormen ende ondrepnicheiden tot dynē halse toe du soltste dat vōuldelijcke lijdē sonder alle traechept Ende want een yghelic menschē hier ūmer penitēcie doen moet voer sine sunden ofte naemaels in die scarpe pyne des vegheuers ofte die ewighe pyne der hellen daer voer moet liden. wie en sal dan niet lieuer liden een luttel dā daer so swaerlic dan die ghene allene die verurenet is van alle bekenniſſe Isidorus secht Dette alle droefheiden alle tormenten ende alle verdrietē der werelt in ghelijckenisse teghen die pynen der hellen ende alle dat ghene dattu lijdeste sal di licht worden Augustinus sept So wānēer dat menschelijcke ghemacht verwōnen is mit ontreyne begheerlicheydē der werelt dan welet dē arbeyt eñ cyscet weeldē eñ nanwelic mach dat daer toe werden ghebrocht dat

dat buten dute die ghewoente des eerstē leuēs Wer
wānēr dat beghint ouer te dēcken dē groten noot
des toecomēden oordels eñ die wreetheit der ewiger
pynē so woet dat beroert eñ maecket mit wille een
strijt teghen hem seluen van den hope des ewighen
loens of van der vresen der ewigher pynē ende doet
ghewelt sine begherlichedē mit crafte te verwinen
Hiet dan hoe nutte eñ hoe salich is dat ouerdēcken
der helsther pynē Daer die prophete indē psalter ot
secht Die sundaren sullē bekeert wordē in der hellē
dat is haer ghedachte daer leuende te brenghen op
dat si al daer hier nae niet en comen ewelic te sterue
Aldus soe woet openbaer hoe vele eñ menigher
hāde dat zijn die pynē der hellen eñ hoe nutte dat is
die anrtelijcke pynē te ouerdēcken Eñ daer om voe
waer so dwaelt die mensche alte seer die alsoe gro
te goeden soertrighen mach eñ mit wille eñ mit we
tene lopet in die ewighe onuerdraechlijcke helsce py
ne daer hi nūmermeer vut vloest en mach wordē.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

Hier suldi dencken op die glorioſe ſtadt godes ende op die ewighe vroechden Ende dat grote loen dat god ſelue is Als onſe lie heer chriſtus ieſus ſelf ſprack tot sinen hemelſchen vader En sinte Johan beſchrijft legghende aldus. Dit is dat ewighe leuen o hemelſce vader dat die menſchen v bekēnen allene waerachtich god te weſen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

Dat vierde vāden vterſten dinghen dat die menſcen trecket vā ſundē dat is die hemelſce glorie. of hem die menſche wachte van doodſla ghe eñ van ander boſe werckē op dat hi niet en verliese ſine tijtlijcke dinghen. hoe ſeer ſal hi hē dā billicker dwinghē vā alle boſe wercken dat hi niet en verliſe dit ewighe vroechde Eñ hier of ſpreket Auguſtinus Here dat is die vroechde die dē boſen npet ghegheuē en wort mer den ghenē die danckbaerlijcke oetenē dē welckē du ſelue biſte die vroechde Oec ſeit paul9 Die boſe menſcē en ſullē niet beſittē dat rijcke gods mer mit die meeſte confuſie ſullen ſi daer of verdreuē eñ verjaghet worden ghelijc dē boeuen eñ lodders de ghe ſlaghen endē verdreuen worden buten houe des keyſers op dat ſi niet en comē te ſittē mitten coninghē eñ mitten vorſten tot die hoecheit zijnre tafelen Een leraer die Caſſiodorus hiete die ſecht op dit woort dat die prophete ſecht indē pſalter Here verdruetſe want ſi hebben di vertoornt Hier in ſo wert ōs ghe leert dat een pghelic mēſce alſo verre vā gode vōdreuen wort als ſine ſundē groot eñ vele zijn want dye grootheit der ſunden dat is een mate des laſters . Ende en ſal dan niet een pghelic menſche die ſundē haten rade ſcuwen bouen alle feniin dat zijn lichaeme verderuen mach als hij weet dat hi die ewighe glorie ende die hemelſche vroechde daer mede verlie-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

ſen ſal Ic arme eñ cleyn vā ſinne en weet niet wat ic ſpreken mach vā deſer onbegripelicker gloriē wāt gheen oghe ghezien en heft noch oer ghehoort noch oer in des mēſcen herte ghecomē is wat god ſinen vriendē berept heeft Hier ghelijc een mēſce die blint gheborē is eñ onderſcheit ſprekē ſal van verwē ſoe mach hi een luttel hier of ſprekē vuten ghetughe der heiligher ſcriften Eñ al zijn daer vele ontallijcke dighen die ons ghetuych gheuē van die hemelſce glorie eñ van der ſalicheit nochtan ſo willen wij dat ewigijc leuē nu louen ſonderlinghe in drijen. Inden eerſtē vā die alremeeſte claerheit Ten anderdē van oueruloedicheit alre goeden Ten derdē van die alremeeſte bliſcap die ewelic duerē ſal.

INden eerſtē wort dat rijcke gods gheloeft vā die oerſte ſcoenheit eñ claerheit als de propheete Dauid ſecht inden pſalter. Here ick hebbe liefghehad die ſcoenheyt dijns huſes Oec ſecht Joānes in apocal Die ſtat is reyne golt eñ die muerē zijn gheciert mit coſtelijcke gheſteentē Eñ daer zijn twalef poertē eñ elcke poerte van ſonderlige margaritē eñ gheſteentē Eñ die ſtratē die zijn reyn golt lichtende als glas Eñ gheen tēpel en ſach ic daer in mer die almachtighe god is die tempel eñ dat lam Deſe ſtat de en behoeuet ſonne noch mane noch haers lichtes wāt die claerheit godes ſalſe verlichten Eñ dat lam is haer ſchijn eude in harē lichte ſullen die menſchen wonderen ende regnierē i die

ewighe weelde Abbacuc die prophete secht. Dan a
ne schine ōrkanghin alle die heiligen haer licht daer
alle die heilighen stadelic grote blijscap of hebbē Al
soe die ruangelista matheus secht Die gherechtigē
sullen blincken ghelijc die sonne in dat rijcke haers
vaders Och hoe vol glorien is dat rijcke. Augusti
nus secht Also groot is die scoenheit der gherechtic
heit ende die vroechde des ewighen lichtes al moch
te dat die mensce nyet langher gebruycken dan een
vre vā enē dage. hi nochtā solō hi billiker dan rom ō
smaden vele weelden ende alle tijtlijcke overvloedic
heyt deser werelt alle die daghe zijns leuens Oeck
secht Augustinus O hemelsche ierusalem lustighe
huus tot di verlāghet mijn pelegrimmaedse op dat
mi die ghene besitte in di die ghemaect hebt di eū mi
Oeck seyt sinte bernardus Och hoe vol vroechden
is dat rijcke inden welcken die coninghen versamet
zijn te louen ende te glorificieren den ghenen die bo-
uen is als coninck der coninghen ende heer der herē
Van welcs blinckender contemplacien die gherech
tighe blincken sullen als die sonne Die heilige man
Job seyt In iubilacien sullen si sien zijn ansicht Eū
dit aenschijn sullen bescouwē alle die ghene hē trou
welic ghedient hebbē in oetmoedicheit haers herrē
in vele arbeyts eū in vele doechdelijcke werckē Iza
pas secht Si sullen sien dē coninck in sine scoenheit
Och hoe vrolic sullen si hē sien die hē gedient eū liet
ghehadt hebben. Dan so moghen si sprekē Als die

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

prophete Abbacuc seyt Ic sal vblidē indē here ende verhoghē in ihesu minē god.

TEn anderdē male wort dat rijc der hemelē gheloeft van overueruloedicheit der goedē Als augustinus secht Dat god sine liefheb bers berept heeft dat en mach gheen hope ontfanghē gheen liefte begripen eñ dat gaet bouen alle begher ten Eñ men mach dat vercrighē mer nyet te vollen dencken Bernardus seit Dat loen der heilighen is so groot datmēt niet weten en mach. het is also ve. le datmē dat niet tellen en mach. het is also overulo dich dattet nūmermeer eynde nemē en mach Ende so costelic datmē datmē dat niet ghelūcken en mach Van desen overuloedighē goede is ghescreuē in dye bibel Dijn here dijn god sal di leydē in dat goede lāt In dat lāt der riuierē der waterē eñ der fonteynen in welcs velden ende berghen vutscozen die diephey den der vloeden inden lande des weyts eñ der ghar sten eñ der wijngaerden In welcken wassen vige bomen olyuebomen ende appelen van granaten In den lande des olys des hoenichs daer du etē sultste dijn brood eñ ghebrukē overuloedicheyt alre dinghē zōder alle ghebrec eñ vōdriet O vriendē dit is dz lant dat ōs die here bereit heft eñ gheuē wil. Laet ōs dit niet vōlomē mer haestelic lopē om dat te besittē daer wi ghēs dincs ghebrec en sullē hebbē wāt alle ver. driet is verre vā daen Ende alle dat lustichheit eñ sa licheit eñ vroechdē maeckē mach is al daer Hier of

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

spzeket Augustinus Die ewighe salicheyt staet in
desen twee wāt alles quaets moet mē daer mmer
derue Ēn alle goet moet daer imer teghenwozdich
wesen Ende ist dattu vraghelte wat daer is soe en
mach mē di niet ātwozden dā aldus . Alle dat goet
is dat is daer eñ so wat dat quaet is dat en is daer
niet Als gregozius seyt Daer en is met buten dat mē
begherē mach Noch daer en is niet binnē dat enich
verdziete maett Ēn hier of seyt Johānes in apoca-
lipsi Hi heeft mi ghetoont die vloet eñ de waterē des
leuens Ēn so wie dozstich is dat hi come Ende soe
wie drinckt vā desen water die en sal niet meer doz
sten oyer het sal in hē wozdē een fontepne eens spri
ghendeu waters inden ewighē leuen Oec secht sint
Johan Och hoe salich eñ hoe hrilich is dat vadi at
daer god sal wesen in allen dinghen eñ gheens din-
ghes armoede noch ghebzec . Voerwaer dit vader
lant is een stadt der hemelscer weyden daer die he-
re zyn trouwe eñ ghelouighe mēsce in setten sal eñ
ewelic voeden in groter weelden Hier of spreect on
se here doer dē prophete Ezechiel Ic sal se inleidē in
haer lant eñ sal se voeden indē berghē van yrahel.
eñ in den groeyendē weyden sullē si rusten wāt die
saligbe eñ die heilighe mēsce sullen gheuoedet woz
den inden bekenne der ouersten waerheit Ende dat
zyn die alre vruchtbaerste weyden want daer so vi-
den si volle endē oueruloedighe satheit beide van die
ewighe onbegripelycke godheit ende van die men-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

scheit godes Oeck worde hi gheuoedet in dat ghe-
bruycken des ouersten godes . Eñ dat zijn die vette
weyden daer die prophete of spreket inden psalter.
Van de vetheit der vruchten sal hi di saden Dese vet
heit is die vroechde endē die weelde die daer comet
vut die liefte godes Och here vervolle mijn siele mit
die vetheit deser liefden . Oeck worden si behoedet
in eewigher sekerheit Eñ dat zijn die bloyendē wei
den die nūmermeer en sullen dorre wordē mer ewe
lic blivē in die alre meste schoenheit Hiet hordanich
is dit vaderlant daer dese vette bloyende vruchtba
re weiden zijn daer de salighe creaturē in gheuoedt
worden in groter overvloedicheit alre vroechdē Eñ
voerwaer dit is dat lāt der leevender in welckē wij
ghelouen eñ hopen te sien die grote goedē des heren
Eñ wat zijn die grote goedē anders dā de onbegri
pelijcke vroechdē ende glorien der saligher creaturē
Bernardus secht die siele die ghemaect is nae den
beelde der hilligher drievoldicheit die mach haer be
cōmeren mit vele dinghen mer nūmermeer sat wor
den want alle dat gode bequame is te ontfaen dat
en mach niet versadet worden mit enighen dinghē
die minre zijn dan god Eñ van deser onsprekelicker
vroechden en sullen die salighe menschē niet allē vol
worden mer altemael dronken . Als die heylighe
prophete Jheremias spreect Ick sal drōcken maec
ken die sielen der priesteren mit vroechden Ende dat
sal wesen in den groten gnōtmael dat sine vutueren

ren ghelouighe creaturē bereyt is Eñ dan sal hē die here ōuegozden eñ sal se neder doen sitten endē voer hem gaende dyenē die spile zyñre glozien ende wyñ vā wōderlyckker smaecken eñ soeticheidē Eñ dā sal die mēsce toe ghesprokē wozdē als ghescreuē staet i Canticis O ghi myne vriendē etet drincket eñ wozt droncken Niet van wyñe als Ysayas die prophete secht men vā menichfoldigher blyscap eñ vā die hemelsce glozie . waerlic dat is dat huus des heren o uerulozdich vā ryckdōmen Het is die stadt gods ver uollet mit alle goeden Die oueruloedicheit des goedes vā deser stadt wozt oec openbaer vut die groetheit des vredes den die saltmoedighe mēsceen besittē sullen in hare erfnisse . Och hoe grote oueruloedicheit des vredes sal daer wesen die inder ewicheit nzeynden en sal als Ysayas secht eñ daer thobyas of spreket Du iherusalem stadt gods salich zyn ti alle die di minen eñ hem verblydē van dynē vrede want daer is vrede bouen vrede Eñ daer is die ouersste vrede welc bouengaet alle sinnen eñ ouertredet alle mēschelyke ghesachte eñ verstant Ende so wie deser vreden deelachtich worden wil inden hemel mitten saligheñ die lere nu oetmoedelycke lydē inder eerdē want mit verduldelycke te lyden machmen comen tot deser vreden Eñ dat is die wech die daer to leydet sonder alle dwalinghe .

TEn laetsten male wozt dat ryckе gods ghelouet van die alremeeste vroechde die ewich

dueren sal Als Gregorius seyt. welcke tonghe dye mach spreken ofte wat verstãt mach begripen hoe groot die vroedhden zÿn te wesen in dat ghesellscap der heilighen enghelẽ mit die salighe gheesten die bi staen die glorie des scheppers Eñ dat aenbicht gods teghenwordich en te scouwen zõder alle vrese des doodt ewelic te verbliden vã die gauẽ der onsterflic heit Dat is dat heilighe iherusalem die stadt gods Daer Izayas die prophete of secht Verblÿdet v mit iherusalem en de verhoghet v mit haer ghi alle die se liefhebbet Eñ die ghewenet hebt op haer verblÿt eñ wort veruollet vã die borsten haerre vtroestinghen op dat ghi overuloedich wort van hare rÿcheit endẽ menigherhãde glorie Hier of secht augustinus Hoe groot sal wesen die salicheit daer nyet quaets in en is mer alle goet teghenwordich Als seyt de prophete Izayas God here butẽ di en heeft gheen oghe gesien dattu berept hebste dẽ ghenẽ die v verbeidẽ endẽ gheuen wiltste dynẽ heyligen ruwelic te besittẽ in die meeste blÿscap Oeck sent die heilighe leraer Augustinus vã deser stadt gods . wi sullen ons ledighen eñ sien. sien ende minnen ende louen hẽ wat sal geschien in dat eynde zõder eynde wãt wat sal wesen onse eynde anders dã te comen tottẽ rÿcke des gheen eynde wordẽ en sal Oec seit augustin? Dye liefte deser werelt gaet noch van ons want hier en wort niemãt also ghebozẽ hi en moet sterue Eñ die liefte der toecomender werlt tredet voert tot ons in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

welcke alle menschen leerende worde so dat si voert
meer niet en sterven Daer gheen onrust en is vā eni
ghen wederstoot ende gheen onrede noch ghebrec
mer daer die ewighe vroechde regniert Als die pro
phete spreket inden psalter Die gherechtighen sullē
werscapen eñ verbliden inden aensichte gods Oec
secht iohānes euāgelista in Apocalipsi. God sal of
droghen alle tranen vandē oghen der heyligher ende
dan en sal voertmeer gheen doot wesen noch gheē
wenen noch roepen noch rouwe wāt alle dese din-
ghen zyn voer ewech ghegaen als Izayas seyt In
den daghe sullen si seghghen Siet dit es onse god eñ
wi hebben hem verbeidet wi sullen verbliden eñ ver
hoghen in sine salicheit. Och hoe grote vroechden
sullen si hebben wāneer si niet alleen verblidē en sul
len inder sielen mer oeck inden lichame Als die wy
se man Salomon secht. Alle sine ghesinde eñ huys
ghenoten zyn ghecledet mit tweuoldighe clederen
Dat ene is vroechde der sielen welcke die salige mē-
schen altehant besitten ende vercrighen Eñ dat an-
der is vroechde des lichaems die si verbiden eñ nae
maels weten te besitten eñ te vercrighen Oec so en
sullen si niet allene verblidē van hare eyghen goede
wercken mer oec vā die verdienssten alre heiligher al
so Jeremias die prophete secht Ic sal se doen woe-
nen in sekerheiden ende si sullen mi wesen een volck
ende ic sal hem wesen een god ende ic sal hē gheuen
een herte eñ een siel niet in enicheit des wesens mer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

inden bāden der liefden . Niet alrelieflte of die ziel
eens martelaers eens cōfessoers eñ dyn ziel een we
sen sullen so gheliȝcket oec dat hare blyȝcap een we
sen sal Eñ also ist oec vā der zielen eens apostels of
enich ander heilich Hier of secht gregorius Dit so
grote crafften der liefden zyn wi versellet dat elc ver-
blidet vā die gaue die die ander ōtfanghet al ist dat
hi dat selue niet ōtfanghē en hefft. waerlic dese wō
derlȝcke vroechde eu is niet ghecomē in der mensce
herten Eñ daer om sal elc altemael ingaen in de bli
scap eñ alsoe sal sine vroechde vol wordē want bin
nen eñ buten onder eñ bouen endē al ōme sullē si wō
derlȝcke verblidē. binnen vā suuerlicheit haerre con
scientien' buten vā hare glorificierde lichaem. bene-
den vā schoenheit eñ nyeuwichent des hemels eñ vā
anderen creaturen. bouen vā dat gloriose aenȝchte
godes Eñ al ōme van die vrolicheit ende lustige ge
sellschap der enghelen eñ alle heiligben . Voerwaer
niemāt en mach ghedencken noch begripen hoe gro
te dat die vroechde wesen sal te woenē inden hemel
ende regnierē mitten heiligbē enghelen Hier of secht
matheus Ganck in de blyȝcap des heren. ghanc du
daer in wāt die blyȝcap en mach in dyn herte nz co-
men noch van di worden begrepen . Van die groot
heit deser hemelscer vroechdē secht oec Bernardus
Blyȝcap hefft daer alle dinc beseten daer de enghelē
mitten mēsce versellet zyn eñ ewelic bliuē sullē son-
der alle crācheit des lichams in die hogheste vrolic-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

heit in die oneyndelike salicheit Ēn wie daer ōkan
ghen wort die sal daer ewelic beholdē bliuen. Daer
is ruste vā allē arbeide Vrede vā viandē Sekerheit
vā ewich te duerē. soeticheit vā stadighe ónpeuwi
ghe Die alrehoechste blÿscap vā dat aensicht gods
Ēn wie en solde niet mit alre neerstichept begheren
daer te woenē Ēn alle āder blÿscap bi dese te ghelī-
ken is droefheit eñ rouwe. alle soeticheit bitter. alle
schoenheit stanc Ēn alle dat vroechde maeckē mach
is verdriet. wāt die groetheit godes bouēgaet alle
āder goetheit zōder mate Och wat moghē wi seg
ghen vā desen vaderlande vā die heilige stadt iheru
salem daer mē ouer alle stratē soetelic eñ vrolic mit
luder stēmen hoort singhen zōder opholdē Allelupa
Ēn blidelic ludē die stēmen der vrolicheit eñ der sa-
licheit in die woenīghe der gherechtigher wāneer si
altemael verghetē hebbē alle droefenissen eñ pynen
alle arbeit eñ verdriet Ēn ghebruckē des hemelschen
sanghes in iubilatiē Och hoe blidelic eñ hoe soetelic
sullē si singhen mit luder stēmen in dat alrehoechste
die hier indē nederstē in oetmoedicheit in verduldic-
heit ende in druckе gheweent eñ gheschrept hebben.
Hier of secht bernardus O du hemelsche stadt endē
seker woeninghe die in di hebste alle dat ghelucken
mach Dÿn inwoenres zÿn alte rustich eñ zōder we
der croenē Ya gloriose dinghē zÿn gesprokē vā di te
woenē in di is alle vroechde. daer is vrede ghedien-
stichеit goedertierenheit licht doecht eerlaemheyt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

glozie lof rust vroechde blijscap soetichept cñ ewich leuen Cñ grote sekerhept die nümermeer te vliesen cñ dat beholdet dese vroechde altoes volmaect Als onse here secht cñ sinte Johānes beschrift V blijscap en sal nyemāt van v nemen . Voerwaer here salich zijn die ghene die woenē in dynē huyse māt ewelijt sullen si di louē Cñ alle dat hemelsce heerscap louet di inden hoghen Cñ hier of seit Johānes chrisostimus . wat sullen wesen die weldē cñ vroechdē mit chricto te wesen wāneer dat die siele weder komen sal mit sekeheit tot hare eyghen gheboezte daer dat si vutghecomē is ende beghint haren god an te sien dz en mach niemāt spreken noch ghedencken want niet alleen so en verblyt si haer van dat ghene dat si altehant ghebruycket mer vele meer māt si wetē dz haer goedē cñ haer vroechden gheen eynde nemē en sullen Ende wie sal dā wesen deelachtich deser groter ewigher glozien . Voerwaer dese behoort alle sine heyligben want die die voetstappen christi gheuolghet hebben inder eerden die sullen mit hem regnierē ewelic indē hemel ghecroent mit glozien cñ mz groter eren . O du gheminde hoe onspzekelic sulstu verbliden ist dattu tot deser groter glozien wozstte ghebzocht Cñ dan sultstu mit groter vroechdē roepen mit Jzayas den prophete . Verblidende ick sal vbliden indē here ende mijn siel sal verbliden in mynen god māt hi heeft mi anghedaen die clederē der ewigher salicheit māt god te bekennē cñ an te sien

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

is g'ozie der heiligher ende ewich leuen Als die hei-
lighe apostel Johānes euangelista beschrijft Dat is
een ewich leuen dat si di bekennen alleen een waer-
achtich god eñ den du ghesent hebste ihesum christū
Doe wie tot desen bekenne comet dit sal god aen
sien van aensichte tot ansichte Eñ hem bekennē als
hi naer sine godlijcke wesen ghebeeldet is Ende dat
sal wesen dat beghinne dat eynde ouerdraeghende
eñ vol alre vroechden Daer of so spreket die heylige
leraer Bernardus . waerlic dat is die ouerste blij-
scap eñ vroechde die ontfanghen wort vandé schep-
per eñ nyet van den creaturen Ende hier of so spre-
ket die prophete als vut een verlanghen . Here ic sal
di soecken dijn aensicht vol vroechden eñ vol weer-
den . Och mi mijn inwoeninghe is verlanghet hoe
langhe sal ick deruen des groten goets hoe langhe
sal ic ontoghen worden vā mynen beholder Myne
tranen hebben mi gheweest broot dach ende nacht
wanneer so sal ic sien die glorie des heren . wāneer
sal ic verschynē voer dijn aensichte die mit verblijdē
sal mit zijn anssien . Dat aensien als god angheben
wort van aenschijn tot aenschijn is waerachtelick
oftmen spreeken mochte een paradijs van honderd
paradijsen Daer vut die alreclaerste fonteine eñ dz
leuende water eñ dat salige leuē wort vut ghedrō-
ken O du vrient dit is seer lustich te horē mer weet
dat mede dat die salige creaturē dese vroechde nyet
en vercrighen dan mit groten arbeyde endē vict mit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

slechter auōture Als gregozius seit. Tottē groten loen'en cometmē niet dā mit grotē arbeit, wāt paulus sept Niemāt en sal gherroent wozdē dā die ghene die vromelic stridet eñ elc sal ontfanghen zÿn eyghen loen nae sinē arbeyde Wer vele mēschen zÿn die niet wel leuen en willen nochtā so begherē si wel te steruen Si weten dat die doot der heilighē costelic is indē aenschÿn gods Eñ dat die doden salich zÿn die daer inden here steruen Si en willen niet deelachtich wesen mittē ghenē die onse here dit toespracke. Ghi zÿt die mit mi ghebleuē zÿt in mÿne becozinghē Si willen regnerē mit christo mer si en wille nz medeliden mit hem Also was een die ghehetē was balaam. ariolus die ouerlach die castelē eñ die bozghē der kinder van ysrahel eñ verstōt daer in dat si dyeghene warē den vā gode beloeft was de ewighe salicheit doe hi spzac Och ofte mÿn siele sterue mochte den doot der gherechticheit eñ myn vterste dē ghelÿc wozden. hi begherde een salich gloziose eyndē nz den gherechtgihē. mer hi ōtsach dē arbeit daermen die salicheit mede vertrighē mochte Hier of seit Bernardus Die sone gods wozt ghebozē in welcs handen eñ moghenthept stōt te verlieseñ wat hi wolde Si vercoes die verdzietlicste tÿt eñ hi wozt een cleyn kint enre armer moeder die nauwelic doecken hadde hem in te winden eñ een crubbe hē in te legghē Si vercoes armoede versmaetheit eñ alle dat dē vleysce moeplic was Eñ wi begheren wat dē vleysche ghe

maclicke s Voetwaer dat is dz kint dat vormaels
doer dē prophete Jzayas beloeft was i die ewe eñ
dat cleyne wijse kint welc wist dat quae te wedpro
uen eñ dat goet te vkiesen . Die kint crist9 en mach
t iet bedroghē worde ende hi hefft vcozen alle dat dē
vleysce verdzietlicke is Eñ daer om is dit dat beste
eñ dat nutste eñ billicker te vkiesen Eñ wie āders
leert ofte raet daer vā so vliet O du gheminde kint
iesu vāden beghin dijns leues hebtu vcozen te lijdē
eñ so in te gaen in zijn eyghē glozie mer wi in weel-
den te leuen willē gaen i vreemder glozien Och hoe
traech zijn wi indē gheloue. wi willē hier verblijden
mitter werelt eñ nae regnierē mit cristo Die here die
gaet arm eñ naect in zijn ryc eñ die knecht wil hem
volghē gheladē mit golde eñ mit siluer mit gheskeen
te eñ oueruloedicheit vā clederē Die here ghic in val
tende eñ steruēde an dē cruce Die knecht wil ingaē
vol spise eñ drāts eñ slapēde in enē saktē bedde Sal
die knecht vcrighē dat die here niet hebbē en mocht
Voerwaer neen want het is teghen die redene Endē
hier of soe secht die heylighe eñ gloriose leraer Jero
nimus Swaer ist ende onmoghelic dat hier iemāt
wil weelde ghebruycken ende ghinder ende dā also
gaen van weelden vut dese ydele verghanckelijcke
werelt tot weelden ende vroechden zōder eynde in
den hemel. want wij en moghen gode niet dyenen
ende den weelden deser werlt Als iheronimus seit
Je werde bedrogē of si sullē bedroghē wordē die mi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

niet en ghelouen so wanner dat hare oueruloedighe
rÿcdōmen verwandelt sullen worden in armoeden
Die rÿcke man die daghelix blinckende werscaptē
ende houierde eñ leckerlic ath ende ghecledet was
mit purpuren ende mit bissen ende mit ander meni-
gherh ande costele welrukende cleder die moyses ñz
gelouē en wolde dese is naemaels doe hi doot was
ghesant in groter pynen eñ tormentē daer hi dz vol-
comelic gheuoelde eñ gheloefde. Hier of seit die ho
nichuloepende leraer Bernardus Dat abrahā den
rÿcken mā toesprac Du hebste goede dinghen ont-
fanghen in dÿn leuen eñ lazarus des ghelÿcs quad
nu wort hi hier getroest mer du wortste ghecrucet
wat moghen wi hier toe segghen of aldus dat eyn
de eñ dat ordel wesen sal En is dat niet onwille eñ
druckc der werelt te begheren meer dan weelde end
wille nae die sentencie die abrahā ghegeuē helt Al-
so die wÿse man oec seit Beter is te gaen totte hu
se des screyēs dā totte huse des werscaps Eñ daer
om o siele en wil niet vtroest werdē i desen dale der
ti anen in der aerden ds arbeits eñ der onsalicheits
wāt wee sal hē allene wesen die hier harē troest ōt
fanghen O mÿn siele verssmade alle verghāclike di-
ghen eñ alle ydele vroethdē der aerdē Verre si van di
dan te verblÿden allene inden cruce ons heren ihesu
chxsti Daer een leraer aldus of spreet tot een conick
van enghelant Wenstu dat yemāt die vroethdē de
ser werelt ghebruke sal eñ noch ghebruke sal die toe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

der toecomēder werelt Oftwē dat nochtās vroech
de heten mach die aldus dagelix wort ghemenghet
mit bitterheit. O du alrelieflke siet aen hoe onghe-
lijc loen comet nae desen onghelijcken leuē Ēn voer
waer wi mochtē mit rechte die heilighe propheten
apostolē martelacē confessoren eñ die ionghe reyne
maechdē voer dwase rekenē die alle weeldē eñ rijc-
heidē der werelt verslaet hebben Ēn hem selue ge-
ghevē hebben in groter vroechheit eñ indē doot om cri
sto ofte si de vroechde die si ontfanghē hebben haddē
mit weelden moghē verkrighen Voerwaer broeder
wat mē di anders secht ofte leert so beholt dit voer
seker eñ voer ware dat wi āders totten hemel nyet
en moghen opclimmē dan als die iōghere ons here
gheleert hebben Ēn wat is hare lere dā gherechte-
lic eñ soberlic te leuen eñ liefte eñ verduldicheit ende
ghestadicheit eñ alle āder doechdē na onser macht
te beholden. die werelt endē wat haer toebehoort te
versladen eñ weelde te vlien eñ penitencie te doen
In druckē eñ in droefenisse te verbliden. Voet also
eñ du sultse leuen eñ wesel starck vā moede in alle
dyne armoede ende verduet als een goet ridder chri
sti. want die tyt is hier nae bi dat die ghebenedide
here de gesontmaker comē sal als de prophete Jere
mias secht Gheen arbeyt en mach swaer gheheten
wesen noch oeck mede gheen tijt te langk daer dye
glorie der ewicheit mede verkreghen wort. Hier of
scrift chrisostis Of die scipludē niet en vresen die ha-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

ghe vloede der zee Ēn of die ackerlupdē niet en ont-
sien die tempeesten endē die onwederen des winters
Ēn die ridders grote wōde te ontsaen om die hope
der tȳtlȳcker ende verghanclȳcker dinghn endē ghe-
mack. vele billȳcker en sal men gheen scarpheit ghe
voelen in deser tȳt daer die hemel berepdt is tot een
loen Ende en siet niet an hoe scarp dat die wech is
mer tot wat eynde dat hi leidet. Voerwaer aldus
so worden wi alle gheleert dat nyemāt in dat rȳck
der hemelen en comet slapende noch ledichlȳcke Al-
soe die heilighe paeus leo secht Dat rȳcke der heme
len lidet ghewelt ende met ghewelt so wort dat ver
creghen. Oeck mede secht die poeta Dȳn spise di-
ne cledinghe dȳn arbeyt ende alle dinghen deser tȳt
die sullen di scarp wesen ist dattu wiltste besereuē
wesen inden hemel.

Aldus soe ist bi vele exempelen openbaer alsoe
ghescreuen staet in den wercken der apostolen dat
ons noot is ouermits vele droefenissen te ghaen in
dat rȳcke der hemelē Ēn hier of secht die heylighe le
raer augustinus O du siele ofte di gheschien moch
te grote tormēten dagelix te lidē ēn langhe tȳt die pi
nen der hellē daghelix te verdraghē dz du iesum sien
mochste in sine glorie ēn mit hē vsellet mochste wez
waer dz niet waerdich daer om te lidē alle dz droef
heit maekē mochte. wāt als paul⁹ secht Ho en zȳn
alle pynē deser tȳt niet waerdich gherekent te wor
den bi die toecomēde glorie Als een poeta seit Oc

of die menſche wiſſe wat hi is end wat god is ſoe ſolde hi duſent doden te liden voer niet rekenē Siet vzienden hoe vele ſo ſtaet ons blidelijcke te lidē om god eñ om ons ſelues Eñ daer om ſoe lijde blidelic eñ gheerne ende nemet exempel an dieuen ende oeck moordenaren die om haer grote miſdaet verordelt worden totter doot. hoe ſere ſi hem verbliden ſoldē oft e ſi mitten verlieſen van enen oze ontgaen mocht en dē tijtlijcken doot. Eñ daer ōme ſoe mogheſtu di nit rechte verbliden want du mit cleynre eñ lich ter penitencien mogheſte outgaen den ewighē doet der ſielen Daer die wijſe man Salomon of ſeit In luttel zijn ſi vermoept ende in vele ſo ſullen ſi wel ge diſponiert worden. Siet hier dan dat groote loen voer den cleynen arbeyt. Oeck mede ſo ſeit die hey ligghe vader Effrem Alreliefſte broeder cleyn is dye arbeyt die ons gheſet is ende ſeer vutermatē groot is die ruſte ende die vzoechde ende die blijſchap dye euwelick dueren ſal Die wijſe man Salomon ſeyt aldus Siet want ic een luttel ghearbeydet hebbe ſo hebbe ick nu grote ruſte gheuōden Aldus ſo iſt cla re ende openbaer dat deſe cleyne ende corte arbeit al te groot ewich loen maect.

¶ Aldus ſoe helpen den menſchen deſe vterſte din ghen. als die ghedenckeniſſe des natuerlijckē doots des ſtrenghen ordels. eñ der vreſelijcker hellen end die ewighe onuerghāckelijke glorie die ſundē te ha ten eñ te ſcuwen Eñ penitētie eñ doorthdelike werc

ken te hantieren ẽ die ewighe glorie te verctrighen
mer seer luttel mẽscen weghen ẽ merken dit wãt
alle menẽ si langhe te leuen ẽ in die oltheit penitencie
te doen Ẽ dan dẽ ouersten richter saltmoedich te
maecken ende die helle te vlien Ẽ aldus den tijt in
weelden ẽ in ledicheit ouer te brenghen Ende in de
sen dwalen hope ten laetsten die ewige glorie te be-
sitten Voerwaer neen also nyet. dese hope bedriecht
dẽ mensce Ẽ waerlic wi sullen alle verlept wordẽ
ten si si dat wi penitencie doen ende sullen sterue in
onse sunden Als die wijse mã secht Ten si dat wij
penitencie doen wi sullẽ vallen in dẽ handen godes
ẽ niet der menscen Oyer wach wie doet penitencie
ẽ wie beweent sine sundẽ wie helpet dẽ armẽ wie
ontfermet den ellendighẽ wi bedroeft hẽ mitten be-
droefden. wie besorghet ẽ ouerdẽcket die toecomẽ
de dinghen. waerlic niemãt wãt alle ghestachtẽ der
menscen zijn bi nae quaet ẽ verkeert ghewordẽ ẽ
en hebben haer herten niet ghekeert tottẽ goedẽ mer
tot alle quaet Alle smaeckẽ si eertsche dinghen ẽ
soecken hem seluẽ ende niet dat christo toebehoort.
ghiften hebben si lief ẽ alle doechden haten si Ẽn
ghelijc beestẽ in hare vuplnisse so legghẽ si iamerlijc
stinckende ẽ vuplende in menichfoldicheit haerre
sundẽ wãt die here heeft nederghesien vã den hemel
op die kinder der mẽscen op dat he siet of yemãt is
die verstãt heft of god soect Oyer alle zijn si afghe-
keert ẽ te gader onnutte ghewordẽ nyemant en is

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

die goet; werct naeuwelick tot enē toe Ēn voetwaer
ende altehant ende nu soe is die tijt volgaen Dan die
onsaligue staet der warelt daer die prophete of sprac
dat Messias die coninck in comen solde . Aldus soe
is dese heiligue veruaren vāder eerden ende onder dē
menschen en is gheen gherechte al maecken si laghē
in den bloede . Die man iaghet sinen broeder totter
doot . quaet haerre handen hieten si goet . Ende is
oeck yemant gherechtich onder hem die is ghelijcke
enen dozne an enen thune Ende wat mach ic meer
spreken si en willen nyet weten noch verstaen doech
den te doen noch hare oghen haers verstants op te
lupcken ōme te sien ende te bekennen den wech der
waerheit want alsoe sere heeftse haer boescheit ver-
blint O du dwase quaetheit . odu quade dwaeschent
wetende ende mit wille te vlien dat leuen ende den
doot te minnen . goet te versmaden . quaet te doen .
god den schepper des hemels eñ alre creaturē after
te laten ende den bosen vyant der menscelijcker na-
turen nae te volghen Ēn du alrelieflste vrient waer ō
wiltstu mit dijns selfs sweert dijn hoeft offlaen Ēn
waer ōme so bistu onderdanich den gheboden des
bosen vyants Ende loepste mit dynē eyghen vryen
wille in die handen zijnre strickē Staut op Staut
op ende ontwaecke eñ siet op ende laet den viant op
dat du mit hem niet en worste verdoemt Ēn du die
nemaels onsterlick worden sulste wilt doch dorn
em die glorie die ewelic duerē sal dat du nu die ster

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

lic bieste ghern eñ willichlic doen, soltse tom dyn tyt licke leuen dē corten tyt te vertrecke. Wer mi vwon dert bouē alle wōderlycke dinghē dat die mēsce die alleen ōder alle creaturē een redelic creatuer is bi ns in ghenē dinghen en ghebruket die redene mer verslaet zyn salicheit eñ soect scadelycke dinghē eñ begheert kenyn dat hem doden sal. O ewige god wat is die soke deser crancheit. Eñ wat is dese deser sotheit eñ deser onuroetscap dat die mēsche mit alre bereytheit zyns hertē soecket dē doot zynre zielen. Eñ begheert alle dat hem dat leuen sal benemen. waerlick het is een volck zonder raet eñ zōder wysscheit. Och of sy smaecten ende verstonden ende die vuterste dinghen voersaghen. AMEN.

. Deo gracias .

¶ Dit boeck is voleyndet te swolle indē stichte vā vtrecht Jndē iare ons herē. M. CCCC. eñ xci. op onser lieuer vrouwē auont Visitatio.

1491.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

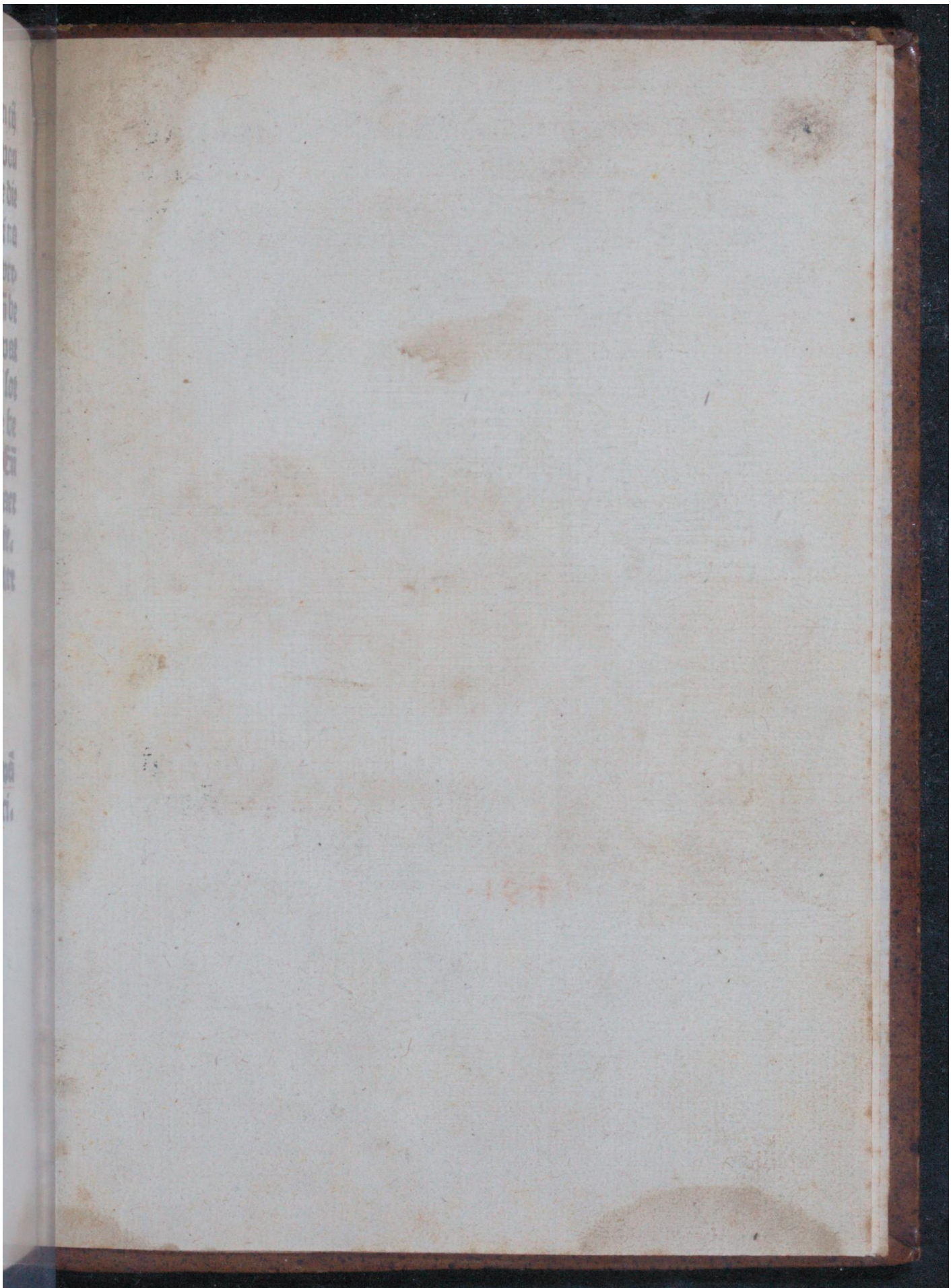

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

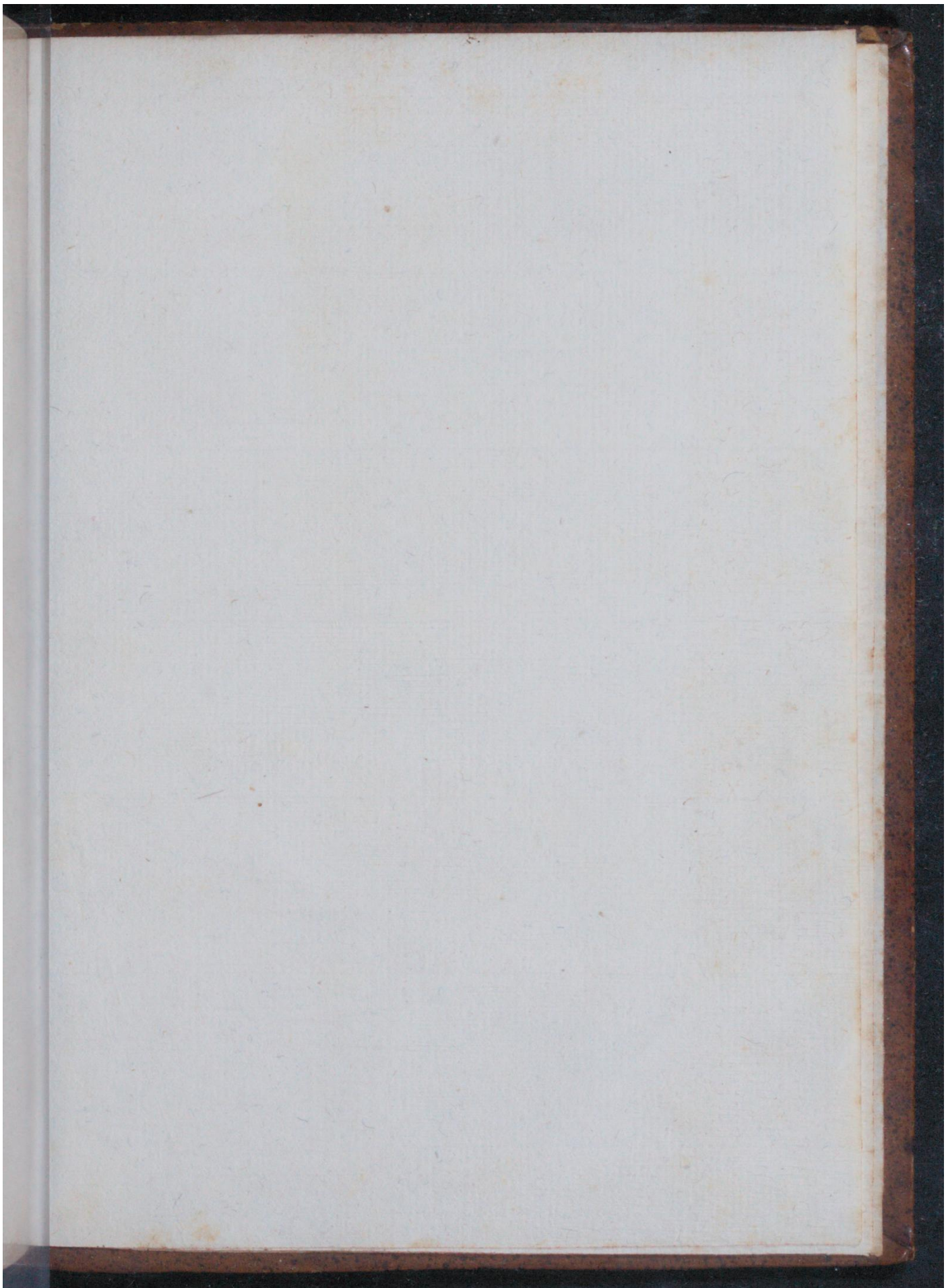

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 101